PROGRAMMA NATUURONTWIKKELING 2019-2023

(waarin opgenomen: Natuurbeheerplan 2019 in de zin van artikel 1.3 SVNL)

Vast te stellen door Provinciale Staten van Noord-Holland
op 12 november 2018

Inhoud

1. Waarom een Programma Natuurontwikkeling? ... 2

1.1. Inleiding ... 2
1.2. Kansen en bedreigingen ... 2
1.3. Investeren in kwantiteit én kwaliteit ... 3
1.4. Regionale aanpak en combinatie van functies ... 4
1.5. Totstandkoming van het Programma Natuurontwikkeling ... 4

2. Natuurontwikkeling ... 5

2.1. Europees en nationaal beleid ... 5
2.2. Biodiversiteit in Noord-Holland ... 5
2.3. Het Natuurnetwerk Nederland, natuurverbindingen en Natura 2000-gebieden ... 6
2.4. Voortgang realisatie NNN ... 7
2.5. Actieve soortenbescherming ... 8
2.6. Recreatieve verbindingen voor wandelen en fietsen ... 9
2.7. Nationale Parken ... 9

3. Grond ... 10

3.1. Inleiding: transparantie, marktconformiteit en rechtmatigheid ... 10
3.2. Instrumenten ... 10
3.2.1. Grondverwerving, kavelruil en bedrijfsverplaatsing ... 10
3.2.2. Zelfrealisatie: subsidie voor functieverandering en inrichting (SKNL-regeling) ... 10
3.2.3. Volledige schadeloosstelling, onteigening en ontpachting ... 11
3.2.4. Nieuwe partners ... 12
3.3. Provinciaal grondbezit ... 12
3.3.1. Natuurvriendelijk beheer van provinciaal grondbezit ... 12
3.3.2. Verkoop van provinciale gronden ... 12

4. Beheer ... 13

4.1. Visie op beheer ... 13
4.2. Subsidiëring van het natuur- en landschapsbeheer ... 13
4.3. Kaartmateriaal Natuurbeheerplan ... 14
4.4. Beschrijving van leefgebieden ... 15
4.4.1. Beheer van het Natuurnetwerk Nederland ... 15
4.4.2. Beheer van landschapselementen ... 15
4.4.3. Beheer buiten het NNN: agrarisch natuur- en landschapsbeheer ... 15
4.5. Beoordeling gebiedsaanvragen van agrarische collectieven ... 17
4.6. Beheer door recreatieschappen ... 18

5. Overzicht programma's en projecten ... 19

6. Financiën ... 26

6.1. Inleiding ... 26
6.2. Programma's en projecten: lasten ... 26
6.2.1. Programma's en projecten per regio ... 26
6.2.2. Programma natuurherstelmaatregelen Natura 2000-gebieden / PAS ... 29
6.2.3. Uitvoeringsregelingen ... 29
6.2.4. Doorkijk afronding NNN ... 30
6.2.5. Totaaloverzicht lasten programma's en projecten ... 31
6.3. Programma's en projecten: dekking ... 31
6.4. Beheer: lasten ... 32
6.5. Beheer: dekking ... 34

7. Kaarten ... 35

1. Waarom een Programma Natuurontwikkeling?

1.1. Inleiding

Noord-Holland is een prachtige provincie om te wonen, te werken en vrije tijd door te brengen. Dit komt mede door onze grote diversiteit aan natuur- en cultuurlandschappen: bossen, heidevelden, duinen, veenweiden, open polders, kwelders en de Noordzee, Waddenzee en het IJsselmeer. Deze landschappen zijn van internationale betekenis: in Noord-Holland liggen maar liefst negentien Europees beschermde natuurgebieden en vier werelderfgoederen. Het is dan ook niet verwonderlijk dat zowel bewoners als de overheid zich al ruim een eeuw inspannen om de waarden van deze gebieden veilig te stellen en te vergroten.

Dit Programma Natuurontwikkeling is één van de uitvoeringsprogramma's onder de provinciale Omgevingsvisie. In dit programma beschrijven we welke fysieke projecten wij uitvoeren om de biodiversiteit in Noord-Hollland te vergroten en onze natuur- en cultuurlandschappen beleefbaar te maken voor bewoners en bezoekers van onze provincie. Dit doen wij om een aantal redenen. Allereerst vanwege de *intrinsieke waarde* van natuur. Elk levend wezen heeft een unieke waarde die bescherming verdient. Het belang van biologische diversiteit is onder andere vastgelegd in het *verdrag van Rio de Janeiro* uit 1992, dat door liefst 195 landen is ondertekend. Datzelfde verdrag bekijkt biodiversiteit echter ook vanuit een andere invalshoek: die van haar *gebruikswaarde* voor de mens. De natuur biedt ons grondstoffen, voedsel en economische productiviteit. Drinkwaterzuivering in de duinen, duurzame bosbouw en het afvangen van CO_2 door bladgroen zijn hiervan aansprekende voorbeelden. Ook zorgen natuur en landschap voor een plezierige woon- en werkomgeving, hetgeen bijdraagt aan een gunstig economisch vestigingsklimaat. Ten slotte hebben natuur en landschap *belevingswaarde*: mensen vinden er ruimte voor rust en ontspanning, zijn gezonder en herstellen sneller na ziekte als ze regelmatig in een groene omgeving vertoeven.

1.2. Kansen en bedreigingen

Natuur- en landschapswaarden staan wereldwijd, ook in Noord-Holland, onder druk. Dit komt door een gebrek aan geschikte leefgebieden voor dier- en plantensoorten, versnippering door verstedelijking en infrastructuur en door milieuproblemen zoals onvoldoende waterkwaliteit, verdroging en hoge fosfaat- en stikstofemissies door verkeer, industrie en landbouw. Gelukkig begint het beleid voor herstel van de biodiversiteit, dat enkele decennia geleden is ingezet, zijn vruchten af te werpen. Het *Planbureau voor de Leefomgeving* rapporteerde in 2016 dat de achteruitgang van de natuurkwaliteit in Nederland is gestopt.[1] In onze provinciale rapportage *Biodiversiteit in Noord-Holland* was dezelfde trend zichtbaar.[2] We zijn trots dat een aantal kwetsbare soorten in Noord-Holland is teruggekeerd of hun populatie weer groeit, zoals de slechtvalk, lepelaar, ooievaar, raaf, boommarter en eekhoorn. Onze investeringen hebben ook een belangrijke bijdrage geleverd aan de bescherming en de ontwikkeling van prachtige landschappen, zoals de veenweidegebieden, de Gooise bossen en heiden en een nieuw duinlandschap bij de versterkte Hondsbossche Zeewering. We zien bovendien dat zowel Noord-Hollanders als bezoekers onze natuurgebieden en landschappen steeds beter weten te vinden om er hun vrije tijd door te brengen.

Desalniettemin voldoet Nederland nog lang niet aan de Europese eisen voor bescherming van soorten en kwetsbare leefgebieden.[3] Om deze reden blijven wij werken aan het beschermen, realiseren en beheren van een robuuste en hoogwaardige groenstructuur. Het Natuurnetwerk Nederland (NNN) vormt de ruggengraat van deze groenstructuur, waarbinnen ook vrijwel alle Noord-Hollandse Natura 2000-gebieden en recreatiegebieden zijn gelegen. Tegelijkertijd biedt het NNN ruimte voor vrijetijdsbesteding en vergroten we de beleefbaarheid ervan, onder andere door aanleg van recreatieve routes en voorzieningen. Echter, ook buiten het NNN ligt een grote opgave voor vergroening van de agrarische productie en het stedelijk gebied. Hieraan

1. Planbureau voor de Leefomgeving (2016). *Balans voor de Leefomgeving 2016.* PBL, Den Haag.
2. Provincie Noord-Holland (2017). *Biodiversiteit in Noord-Holland.* Provincie Noord-Holland, Haarlem.
3. European Environmental Agency (2015). *State of nature in the EU. Results from reporting under the nature directives 2007-2012. EEA Technical report No 2/2015.* EEA, Copenhagen.

werken we door het agrarisch natuur- en landschapsbeheer te stimuleren, onze Aanpak Groen Kapitaal en ons programma Natuurinclusieve landbouw – dat uitstekend past binnen de *visie 'Landbouw, natuur en voedsel: waardevol en verbonden'* van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, waarin het bevorderen van de 'kringlooplandbouw' centraal staat. Daarnaast willen we in het komende jaar een groen investeringsprogramma voor de Metropoolregio Amsterdam voorbereiden, om zodoende een groene component toe te voegen aan de aanzienlijke ambities voor woningbouw, infrastructuur en energietransitie in deze regio.

We staan er niet alleen voor. Bij de ontwikkeling en de uitvoering van ons beleid en onze projecten werken wij samen met bewoners, bedrijven, maatschappelijke organisaties en andere overheden. In Noord-Holland zijn duizenden vrijwilligers actief in het beheer van natuur en landschap, milieu- en natuureducatie of in lokale of regionale initiatieven. Al deze 'partners in het veld' zijn wij dankbaar voor hun betrokkenheid, ideeën en kennis. Hun werk heeft een grote betekenis voor de bescherming en ontwikkeling van de biodiversiteit en landschappen in Noord-Holland. Daarom blijven wij dit ondersteunen met het programma Betrekken bij Groen en de Aanpak Groen Kapitaal.

1.3. Investeren in kwantiteit én kwaliteit

Wij investeren zowel in de *kwantiteit* als de *kwaliteit* van de Noord-Hollandse natuur. In Noord-Holland werken wij onverminderd voort aan de afronding van het NNN. Sinds de decentralisatie van het natuurbeleid in 2013 is 2.500 hectare nieuw NNN gerealiseerd. In totaal is inmiddels zo'n 50.600 hectare gerealiseerd; er resteert nog een opgave van 5.800 hectare. Moeilijker in hectares uit te drukken, maar minstens zo belangrijk, is de verbetering van de natuurkwaliteit in bestaande natuurgebieden. Dit doen wij door het tegengaan van verdroging en de effecten van stikstof- en fosfaatemissies en verbetering van de waterkwaliteit, onder andere via een programma van herstelmaatregelen in de Natura 2000-gebieden en door subsidiëring van het natuur- en landschapsbeheer. Het Naardermeer is een mooi voorbeeld van een gebied waar kwantiteit en kwaliteit hand-in-hand gaan. Hier werken wij aan de realisatie van de NNN-restantopgave in de 'schil' rond het Naardermeer, waarna het waterpeil in het gehele natuurgebied kan worden verhoogd. Dit leidt tot een aanzienlijke verbetering van de natuurkwaliteit. Ook blijven we investeren in de aanleg van natuurbruggen en faunapassages op plaatsen waar infrastructuur een barrière vormt, en gaan we investeren in actieve soortenbescherming (zie paragraaf 2.5). Ten slotte hebben we in 2018 een zorgvuldige beschrijving gemaakt van de wezenlijke kenmerken en waarden van het NNN en de natuurverbindingen (zie paragraaf 2.3). Hiermee kunnen we ruimtelijke initiatieven beter beoordelen, ongewenste ontwikkelingen tegengaan en gewenste ontwikkelingen ondersteunen. Een overzicht van onze inspanningen vindt u in de figuur 'Groen in één oogopslag' (fig. 1).

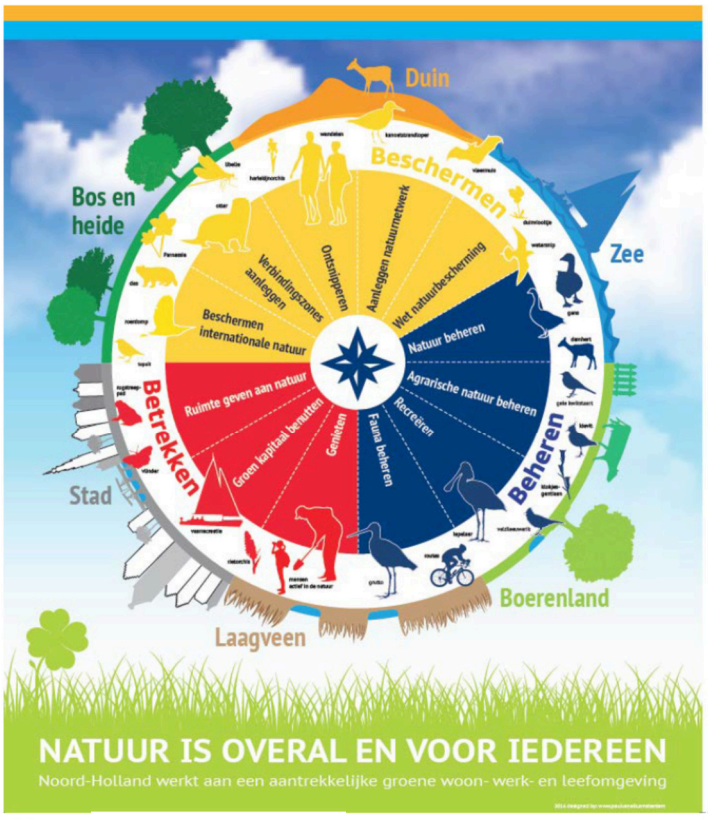

Figuur 1. Groen in één oogopslag

1.4. Regionale aanpak en combinatie van functies

Groene projecten dragen vaak bij aan het realiseren van andere opgaven, zoals klimaatadaptatie, energietransitie, het tegengaan van bodemdaling, het bieden van recreatieve mogelijkheden, landschapsbescherming en natuurinclusieve landbouw. In 2018 hebben Provinciale Staten aanvullende middelen vrijgemaakt voor afronding van het NNN; bij de inzet van deze middelen zullen steeds dergelijke combinaties worden gezocht. Een regionale aanpak, waarbij meerdere opgaven gecombineerd worden, helpt hierbij. Het *programma Oostelijke Vechtplassen* bewijst het succes van deze aanpak; in dit programma werken 21 partijen samen om het Vechtplassengebied een kwaliteitsimpuls te geven. Er wordt gewerkt aan de realisatie van 800 hectare NNN, het baggeren van de Loosdrechtse Plassen, het behouden en verbeteren van Natura 2000-leefgebieden, de aanleg van recreatieve verbindingen, het herstel van legakkers, het verbeteren van de waterkwaliteit en het transformeren van de watersportsector. Ook het programma Bodemdaling veenweidegebieden kent een dergelijke regionale aanpak, waarbij de thema's water, natuur, landbouw en landschap samenkomen. Ook onze partners hanteren een regionale aanpak, zoals blijkt uit het initiatief *Amsterdam Wetlands*, waar de terreinbeherende organisaties Landschap Noord-Holland, Natuurmonumenten, Recreatie Noord-Holland en Staatsbosbeheer de handen ineen hebben geslagen voor de verdere ontwikkeling van het veenweidegebied ten noorden van Amsterdam. Wij zien goede mogelijkheden om dit initiatief te verbinden met het recent gepresenteerde manifest *Landbouw en landschap in de Metropoolregio Amsterdam* van LTO-Noord. Daarom spannen wij ons in financiering voor nieuwe initiatieven in het veenweidegebied beschikbaar te krijgen via het Interbestuurlijk Programma, dat door de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit wordt gecoördineerd. Ten slotte verkennen wij met onze partners in de Metropoolregio Amsterdam hoe wij de grote ruimtelijke uitdagingen in dit gebied, kunnen koppelen aan een hiervoor reeds genoemd groen investeringsprogramma.

1.5. Totstandkoming van het Programma Natuurontwikkeling

Dit is het eerste Programma Natuurontwikkeling: een nieuw uitvoeringsprogramma onder de provinciale Omgevingsvisie. Het Programma Natuurontwikkeling (PNO) bundelt de oude planfiguren Natuurbeheerplan en Provinciaal Meerjarenprogramma Groen. Bovendien bevat dit PNO een actualisatie van het 'groene grondbeleid', dat een plaats krijgt onder de Vijfde Nota Grondbeleid. Met het PNO brengen wij de grote samenhang tussen verwerving, inrichting en beheer van natuur beter tot uitdrukking, en geven we een samenhangend overzicht van de instrumenten die wij hiervoor inzetten. Het PNO wordt jaarlijks geactualiseerd en ter besluitvorming aan Provinciale Staten voorgelegd.

In artikel 1.3 van de Uitvoeringsregeling Natuur- en Landschapsbeheer Noord-Holland 2016-2021 (SVNL) staat dat Provinciale Staten een Natuurbeheerplan vaststellen. Dat gebeurt, met ingang van dit jaar, eveneens via dit PNO. De kaarten 'beheertypenkaart', 'ambitiekaart' en 'vaarlandtoeslagkaart' (zie inhoudsopgave) vormen tezamen het Natuurbeheerplan in de zin van artikel 1.3 SVNL. Wanneer in de tekst van dit Programma Natuurontwikkeling over 'Natuurbeheerplan' wordt gesproken, doelen wij op deze kaarten. Op de voorbereiding van een besluit tot vaststelling of wijziging van een Natuurbeheerplan is de algemene uniforme voorbereidingsprocedure (afdeling 3.4 Algemene wet bestuursrecht) van toepassing. Op grond van deze procedure had een ieder de mogelijkheid om in de periode van 19 april 2018 tot en met 30 mei 2018 schriftelijk of mondeling een zienswijze in te dienen op het ontwerp-Natuurbeheerplan. De ingediende zienswijzen zijn in een nota van beantwoording voorzien van een reactie van Gedeputeerde Staten en worden door Provinciale Staten betrokken bij hun besluitvorming. Belanghebbenden hebben de mogelijkheid om beroep in te stellen bij de rechtbank te Haarlem.

2. Natuurontwikkeling

2.1. Europees en nationaal beleid

Europese verdragen en richtlijnen vormen de basis voor het nationale beleid voor natuur, water en milieu. De *Vogelrichtlijn* (1979) en de *Habitatrichtlijn* (1992) beschermen planten en dieren en hun leefgebieden. Op basis van deze richtlijnen wijst de minister, via de Wet natuurbescherming, Natura 2000-gebieden aan, die tezamen een Europees ecologisch netwerk vormen. Voor elk van deze gebieden beschrijft een beheerplan hoe de leefgebieden en soorten worden beschermd en welke herstelmaatregelen worden uitgevoerd om de natuurdoelen te halen. De doelstelling van de *Kaderrichtlijn Water* (KRW, 2000) is dat uiterlijk in 2027 de waterkwaliteit – zowel grond- als oppervlaktewater – op orde is, zowel in chemisch (schoon), als ecologisch (gezond) opzicht. De *Nitraatrichtlijn* (1991) richt zich eveneens op de verbetering van de waterkwaliteit, door de beperking van nitraten (dierlijke mest en stikstofkunstmest) uit agrarische bronnen. Ten slotte formuleert het *Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) 2014-2020* doelen voor de verduurzaming en vergroening van de agrarische sector. De uitvoering – bijvoorbeeld het agrarisch natuurbeheer – krijgt gestalte via het *Platte-landsontwikkelingsprogramma (POP3)*, dat mede wordt gefinancierd door provincies, waterschappen en het Rijk.

Het Rijk decentraliseerde het natuur- en landschapsbeleid in 2011 (*Onderhandelingsakkoord decentralisatie natuur*) en 2013 (*Natuurpact*) aan de provincies. Het Rijk blijft echter de wettelijke kaders stellen in (onder andere) de Wet ruimtelijke ordening en de Wet natuurbescherming. Ook rapporteert het Rijk aan de Europese Commissie over de uitvoering van de Europese richtlijnen. Haar eigen rol na de decentralisatie beschrijft het Rijk in de "*Rijksnatuurvisie 2014, Natuurlijk verder*", die benadrukt dat natuur een plaats heeft midden in de samenleving en zich niet enkel beperkt tot natuurgebieden. Een uitwerking hiervan zijn de inspanningen van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit om landbouw en natuurbescherming te verbinden, via *kringlooplandbouw* en *weidevogelbescherming*.

2.2. Biodiversiteit in Noord-Holland

Het provinciale natuurbeleid draait om bescherming en vergroting van de biodiversiteit. Voor een definitie van dit begrip volgen wij de internationaal geaccepteerde definitie uit het Verdrag van Rio de Janeiro: biodiversiteit is "de variabiliteit in organismen uit de gehele wereld, waaronder terrestrische, mariene en andere aquatische ecosystemen en de ecologische verbanden waar ze deel van uitmaken; de diversiteit betreft de variatie binnen soorten (genen), tussen soorten en tussen ecosystemen". Om de ontwikkeling van de biodiversiteit en het effect van onze inspanningen te volgen, houden we voortdurend een vinger aan de pols door een provinciebrede natuurmonitoring. Deze monitoring is landelijk uniform afgesproken in de *Werkwijze Monitoring en Beoordeling Natuurnetwerk en Natura 2000/PAS*, zodat de resultaten vergelijkbaar zijn en provincies en beheerders van elkaar kunnen leren. De beheerders voeren de monitoring grotendeels uit; de resultaten delen zij met elkaar en met de provincies, die ze vervolgens ook gebruiken voor rapportages aan het Rijk en de Europese Commissie.

Naast de provinciebrede natuurmonitoring kijken we ook naar specifieke soorten en soortgroepen, zoals kleine zoogdieren, vlinders en libellen, vogels, planten, vleermuizen, amfibieën en reptielen. Dit gebeurt via het *Netwerk Ecologische Monitoring*, een samenwerkingsverband van onder andere het Rijk, provincies, het Planbureau voor de Leefomgeving en het Centraal Bureau voor de Statistiek. Deze gegevens zijn veelal afkomstig van vrijwillige waarnemers, die worden begeleid door soortenbeschermingsorganisaties zoals de Vlinderstichting, SOVON, RAVON en de Zoogdiervereniging. Deze gegevens, en ook losse waarnemingen van plant- of diersoorten, worden centraal verzameld in de *Nationale Databank Flora en Fauna*. Op basis hiervan kan het Centraal Bureau voor de Statistiek de zgn. *Living Planet Index* uitrekenen; de ruggengraat van de provinciale rapportage *Biodiversiteit in Noord-Holland*. Deze rapportage is voor het eerst in 2017 gepubliceerd. Wij zijn voornemens deze rapportage eens per twee jaar uit te brengen.

Vanzelfsprekend houden we nauwlettend in het oog welke nieuwe (technische) ontwikkelingen ons kunnen helpen bij de uitvoering van monitoring. Zo werken we sinds 2018 voor de inventarisatie van noordse woelmuizen met *eDNA*-analyses en werken we samen met onderzoeksinstituten bij het inzetten van drones en *remote sensing* om de kwaliteit van duinvegetaties te volgen. Overigens blijft, naast alle technische mogelijkheden, de inzet van de vele vrijwilligers van onmisbaar belang. Zo kunnen geïnteresseerden via de website *www.wildspotter.nl* helpen om videobeelden te analyseren. Op deze manier is bijvoorbeeld ontdekt dat de natuurverbinding Naardermeer-Ankeveen inmiddels door de otter wordt gebruikt, en zijn kleine plevieren gesignaleerd bij de ecologische stapsteen nabij het Amsterdam-Rijnkanaal!

2.3. Het Natuurnetwerk Nederland, natuurverbindingen en Natura 2000-gebieden

Het Natuurnetwerk Nederland (NNN) is de nationaal samenhangende structuur van te beschermen en te ontwikkelen natuurgebieden. Het NNN heeft meerdere functies: het is een ecologisch netwerk, draagt bij aan waterberging, het tegengaan van bodemdaling en vormt tegelijkertijd het grootste recreatiegebied van Nederland. Op sommige plaatsen is deze structuur ecologisch hoogwaardig, op andere plaatsen meer gericht op vrijetijdsbesteding. Het Twiske is een mooi voorbeeld dat ecologische en recreatieve functies goed kunnen samengaan: het gebied is aangewezen als NNN en Natura 2000-gebied, maar ook een recreatiegebied dat in 2016 ruim 1,2 miljoen bezoekers trok. Diezelfde combinatie van functies zien we ook in het Noord-Hollandse duingebied en de Gooise bossen en heidevelden. Uit evaluaties blijkt dat de gedachte achter het NNN, het verbinden van leefgebieden voor soorten, effectief is om de biodiversiteit te behouden en te herstellen.[4] Wij willen dus zorgvuldig omspringen met het NNN; afronding ervan is noodzakelijk om deze volwaardig te laten functioneren.

Ook natuurverbindingen zijn onmisbaar voor het volwaardig functioneren van het NNN. Veel natuurgebieden zijn te klein om te kunnen dienen als volwaardig leefgebied voor soorten. Natuurbruggen, natuurlijke oevers, plas-dras-bermen en faunapassages verbinden afzonderlijke natuurgebieden en vergroten het leefgebied. In gebieden met minder ecologisch potentieel vormen ze bovendien de groen-blauwe dooradering van het landschap en zijn ze een bron van biodiversiteit. We koppelen onze inzet voor de aanleg van natuurverbindingen zoveel mogelijk aan infrastructurele en recreatieve maatregelen, bijvoorbeeld bij aanleg en onderhoud van provinciale wegen, omdat zo werk-met-werk gemaakt kan worden. Daarnaast monitoren we het effect van natuurverbindingen. Dat geldt voor alle natuurbruggen die we realiseren, maar ook faunatunnels worden vaak met camera's uitgerust om te zien of dieren er gebruik van maken. Voor het meten van de effecten van het natuurvriendelijk bermbeheer wordt momenteel een monitoringmethodiek ontwikkeld.

De aanwijzing ('begrenzing') van NNN-gebieden, de natuurverbindingen en het weidevogelleefgebied en de planologische bescherming ervan, verloopt via de Provinciale Ruimtelijke Verordening (PRV). De artikelen 19 (NNN en natuurverbindingen) en 25 (weidevogelleefgebied) van de PRV bepalen dat ruimtelijke ontwikkelingen in deze gebieden die zorgen voor een negatief effect op de 'wezenlijke kenmerken en waarden', niet zijn toegestaan. Hierop is een uitzondering mogelijk als de ontwikkeling een groot openbaar belang dient, er geen reële alternatieven zijn en de negatieve effecten op de natuurwaarden worden beperkt (mitigatie) en gecompenseerd. De afgesproken natuurcompensatie wordt vastgelegd in een compensatieplan en de provincie en de initiatiefnemer van de ruimtelijke ontwikkeling sluiten een compensatieovereenkomst. De reeds afgesproken natuurcompensatie-projecten staan in dit Programma Natuurontwikkeling, zodat wij de voortgang ervan goed kunnen volgen. Voor het uitvoeren van activiteiten in en rondom Natura 2000-gebieden, die tot significant negatieve effecten kunnen leiden, is bovendien een vergunning nodig.

In 2018 hebben we een zorgvuldige beschrijving gemaakt van de wezenlijke kenmerken en waarden van het NNN en de natuurverbindingen. Hiermee kunnen we ruimtelijke initiatieven beter beoordelen, ongewenste ontwikkelingen tegengaan en gewenste ontwikkelingen ondersteunen. Deze beschrijvingen worden opgenomen in de PRV. Bij de beschrijving van deze wezenlijke kenmerken en waarden is gedetailleerd naar alle

4. Planbureau voor de Leefomgeving (2016). *Balans voor de Leefomgeving 2016.* PBL, Den Haag.

Noord-Hollandse natuurgebieden gekeken. Naar aanleiding hiervan zullen wij in 2019 diverse kansen trachten te verzilveren. Het gaat om diverse mogelijke aanpassingen van de NNN-begrenzing (bij Schagerwad, de natuurreservaten rond Kolhorn en de Koopmanspolder bij Medemblik); aanpassing van beheertypen of ambitietypen (bij Wieringen, nabij de Koopmanspolder, bij het Waarderhout in Heerhugowaard en bij het Alkmaarder- en Uitgeestermeer, Zwaansmeer en Dorregeesterpolder) en kansen voor de realisatie van natuurverbindingen. Met name dit laatste onderwerp kan in 2019 tot nieuwe natuurontwikkelingsprojecten leiden.

Naast de kwantitatieve doelstelling om het NNN af te ronden, werken we aan kwaliteitsverbetering in de bestaande Natura 2000- en NNN-gebieden. In de Natura 2000-gebieden voeren de beheerders natuurherstelmaatregelen uit, om de natuurdoelen in deze gebieden te realiseren. De meeste herstelmaatregelen worden getroffen in het kader van het Programma Aanpak Stikstof (PAS), zoals baggeren, het verwijderen van de bovengrond, maaien en bomenkap ten gunste van verstuiving in de duinen. Daarnaast biedt de SKNL-regeling de mogelijkheid om de kwaliteit van natuurgebieden te verbeteren (zie paragraaf 3.2.2).

2.4. Voortgang realisatie NNN

In Noord-Holland is 56.400 hectare begrensd als NNN (stand per 1 januari 2018, zie tabel 1), waarvan 50.600 hectare (bijna 90%) is gerealiseerd. De restantopgave is dus nog 5.800 hectare, waarvan 1.600 hectare reeds is verworven, maar nog niet ingericht. De overige 4.200 hectare is nog niet verworven en nog niet ingericht. Wij beschouwen het NNN als voltooid wanneer alle als zodanig aangewezen gronden zijn ingericht en worden beheerd conform de doelstellingen in de ambitiekaart.

In tabel 1 is te zien dat, sinds de decentralisatie van het natuurbeleid in 2013:

- de omvang van het NNN ('planologisch begrensd oppervlakte') met ongeveer 1.200 hectare is toegenomen, van circa 55.200 hectare naar 56.400 hectare. Dit is vrijwel overal het gevolg van het begrenzen van reeds bestaande natuurgebieden die nog geen NNN waren. Zo zorgen we voor planologische bescherming van deze gebieden en kan de beheerder een subsidie voor natuurbeheer aanvragen. Het gaat hier doorgaans dus niet om 'nieuwe natuurgebieden', maar om natuurgebieden die er al waren en voorheen nog niet in het NNN waren opgenomen;
- ongeveer 2.500 hectare begrensde NNN daadwerkelijk is gerealiseerd als natuurgebied, als gevolg van natuurontwikkelingsprojecten;
- de restantopgave, als gevolg hiervan, met ruim 1.300 hectare is afgenomen: van 7.100 hectare naar 5.800 hectare.

PMG/PNO	Begrensd NNN	Gerealiseerd NNN	Nog te realiseren NNN
2014-2018	55.200 ha	48.100 ha	7.100 ha (waarvan nog 4.300 ha te verwerven)
2015-2019	55.500 ha	48.350 ha	7.150 ha (waarvan nog 4.250 ha te verwerven)
2016-2020	55.850 ha	49.050 ha	6.800 ha (waarvan nog 4.900 ha te verwerven)
2017-2021	56.250 ha	50.150 ha	6.100 ha (waarvan nog 4.365 ha te verwerven)
2018-2022	56.300 ha	50.400 ha	5.900 ha (waarvan nog 4.300 ha te verwerven)
2019-2023	56.400 ha	50.600 ha	5.800 ha (waarvan nog 4.200 ha te verwerven)

Tabel 1. Realisatie NNN sinds 2014; peildatum 1 januari 2018. In de tabel kunnen cijfermatige wijzigingen optreden, omdat de methode om de realisatie en de restantopgave te berekenen steeds verder wordt verfijnd.

Binnen het NNN zijn nog twee zogenoemde 'zoekgebieden' begrensd, in de Horstermeerpolder (76 hectare) nabij Ankeveen en nabij de Bovenlanden bij Aalsmeer (14,6 hectare). In deze gebieden moet nog een concrete NNN-begrenzing plaatsvinden, die zal voortvloeien uit een gebiedsproces dat nog loopt.

In ons coalitieakkoord hebben wij de doelstelling geformuleerd om jaarlijks 250 hectare nieuw NNN te realiseren. In dit Programma Natuurontwikkeling rapporteren wij over de voortgang. In 2017 is de gerealiseerde NNN toegenomen met 224 hectare. Enkele aansprekende resultaten zijn:

- de realisatie van de projecten Vliegveld Bergen (83 hectare), Holendrechterpolder en natuurcompensatie nabij Diemen (25 hectare);
- de afronding van enkele kleinere projecten, zoals de omvorming van het Vafamil-terrein bij Bloemendaal (5 hectare), project Waterrijk bij Bakkum (3,2 hectare) en Roggesloot bij Dorpszicht op Texel (11 hectare);
- door functieverandering via de SKNL-regeling (zie paragraaf 3.2.2) hebben particuliere grondeigenaren, maar bijvoorbeeld ook Staatsbosbeheer, circa 130 hectare nieuw NNN gerealiseerd;
- de projecten Wijde Blik, Tuinen van West en verbindingszone Amsterdamse Bos dragen door kwaliteitsverbetering bij aan een hogere biodiversiteit.

Wij werken aan de NNN-restantopgave door deze 'onder te brengen' in programma's en projecten. De programma's en projecten waaraan wij momenteel werken, zijn opgenomen in dit Programma Natuurontwikkeling (zie hoofdstuk 5). Als lopende projecten worden afgerond, ontstaat ruimte voor het starten van nieuwe projecten. Op dit moment richten wij ons voornamelijk op afronding van het NNN op Texel en in de Gooi & Vechtstreek. Het volgende speerpunt zal zijn om de restantopgave in het veenweidegebied van Laag Holland (circa 1.900 hectare) aan te pakken. Op dit moment is de volgende NNN-realisatie in projecten geprognosticeerd (tabel 2). Hierbij moet worden aangetekend dat in de jaren 2021-2023 nog slechts een beperkt aantal projecten is geprogrammeerd, waardoor de realisatie lager lijkt. De komende jaren zullen deze projecten alsnog worden geprogrammeerd.

	2019	2020	2021	2022	2023	2024-2027
Realisatie nieuw NNN	283 ha	186 ha	60 ha	84 ha	90 ha	1796 ha

Tabel 2. Prognose NNN-realisatie.

Ons streven is het NNN in 2027 af te ronden. Hoewel wij sinds de decentralisatie van het natuurbeleid slagen in onze ambitie om jaarlijks gemiddeld 250 hectare nieuw NNN te realiseren, zal dit niet voldoende zijn om de restantopgave in de komende negen jaar te realiseren. Dat betekent dat het tempo omhoog zal moeten. Hiertoe zijn inmiddels meerdere acties in gang gezet, zoals het vrijmaken van aanvullende middelen, de start van een integraal programma in de Oostelijke Vechtplassen en het inzetten van het instrument van volledige schadeloosstelling/onteigening nabij het Naardermeer en in de Vechtplassen. Ook zal in 2019 een aantal nieuwe grond-instrumenten worden ingezet (zie hoofdstuk 3). In aanvulling hierop voeren wij in 2019 een optimalisatie van de NNN-begrenzing uit, om te verkennen dit kan leiden tot het verzilveren van kansen respectievelijk het stoppen van onze inspanningen in gebieden waar NNN-realisatie niet langer realistisch of ecologisch zinvol moet worden geacht. De randvoorwaarden van deze optimalisatie zullen in het voorjaar van 2019 worden vastgesteld.

2.5. Actieve soortenbescherming

Met de inwerkingtreding van de Wet Natuurbescherming zijn de provincies ook verantwoordelijk geworden voor actieve soortenbescherming: het nemen van maatregelen voor het behoud en herstel van Europees en internationaal beschermde soorten en zgn. 'rode-lijstsoorten' en hun leefgebied. Noord-Holland kent vele van deze bijzondere soorten. Wij spannen ons al jaren in voor soortenbescherming door onze werkzaamheden in het NNN, Natura 2000-gebieden en het (agrarisch) natuurbeheer. Desalniettemin zijn er nog soorten die zich niet in een gunstige staat van instandhouding bevinden. Gelet op de nieuwe taak die de Wet natuurbescherming ons geeft, verkennen wij op welke wijze wij deze soorten een steuntje in de rug kunnen geven. Wij geven daarbij prioriteit aan soorten waarvan een relatief groot deel van de Nederlandse populatie zich voortplant of overwintert binnen onze provincie en waarvoor wij nog geen bestaand beschermingsbeleid hebben. Ook zullen wij bepalen over welke soorten de nu beschikbare kennis niet toereikend is om gerichte maatregelen te kunnen nemen en zullen wij hier onderzoek naar (laten) verrichten. Ten slotte verkennen wij

hoe wij initiatieven van particulieren en vrijwilligersorganisaties kunnen ondersteunen. Vanzelfsprekend verrichten wij deze verkenning in nauw overleg met terreinbeherende organisaties en soortenbeschermingsorganisaties. In het Programma Natuurontwikkeling 2020-2024 beschrijven wij de resultaten van deze verkenning en onze vervolgacties.

2.6. Recreatieve verbindingen voor wandelen en fietsen

Wij willen de toegankelijkheid van de provinciale natuurgebieden en landschappen verbeteren. Dit doen wij met een subsidieregeling voor de realisatie van een *wandelnetwerk* en *toeristische overstappunten (TOP's)*. TOP's vormen een herkenbare entree van het landelijk gebied; ze bieden voorzieningen en informatie voor recreanten. De voltooiing van het provinciale wandelnetwerk – een laatste uitbreiding van ongeveer 2.000 kilometer – is voorzien in de komende jaren. In 2018 is een aanvraag van de regio West-Friesland voor 500 kilometer ontvangen, van de regio Amstelland voor 250 kilometer en is in de regio Zuid-Kennemerland gestart met de voorbereiding. Wij continueren onze bijdrage aan het aanleggen en beheren van boerenlandpaden door agrarische ondernemers, omdat deze een belangrijke bijdrage leveren aan de toegankelijkheid van het landelijk gebied. Ze bieden recreanten bovendien de mogelijkheid om het agrarisch bedrijf van nabij te ervaren. Recreatie Noord-Holland heeft de opdracht om de bestaande (ruim 110 kilometer) en nieuwe (uitgangspunt is 10-15 kilometer per jaar erbij) boerenlandpaden te beheren. Voor fietsers hebben wij het *(concept)Perspectief Fiets. De toekomst van de fiets in de provincie Noord-Holland* opgesteld, dat het basisnetwerk (utilitair en recreatief) voor de fiets omvat. Naar aanleiding van onderzoek door de Fietsersbond hebben wij middelen beschikbaar gesteld om knelpunten op te lossen.

2.7. Nationale Parken

De Nationale Parken Duinen van Texel en Zuid-Kennemerland vormen het visitekaartje van de Noord-Hollandse natuurgebieden en richten zich op natuurbescherming, recreatie, educatie, promotie en onderzoek. Wij beschouwen de Nationale Parken als een waardevol instrument om bewoners en bezoekers van Noord-Holland te betrekken bij hun groene leefomgeving. Om deze reden leveren wij een structurele financiële bijdrage. Voor het overige beschouwen wij de Nationale Parken als zelfstandige organisaties, die naar eigen inzicht kunnen besluiten over hun rechtsvorm en bestuurssamenstelling. Wij zullen gebruik maken van onze bevoegdheid om nieuwe Nationale Parken bij de minister voor aanwijzing voor te dragen wanneer de meerwaarde hiervan overtuigend is aangetoond, hiervoor draagvlak bij alle betrokken partijen bestaat en er sprake is van duurzame financiering.

3. Grond

3.1. Inleiding: transparantie, marktconformiteit en rechtmatigheid

Grond is essentieel voor de realisatie van het Natuurnetwerk Nederland (NNN). Dit Programma Natuurontwikkeling bevat, ter uitwerking van wet- en regelgeving en het algemene provinciale grondbeleid zoals geformuleerd in de Vijfde nota grondbeleid, een overzicht van grond-instrumenten die wij inzetten om het NNN te realiseren en de biodiversiteit te bevorderen. Ook lichten wij toe hoe wij omgaan met het eigendom, beheer en eventuele verkoop of verpachting van provinciale gronden.

Uitgangspunten van de Vijfde nota grondbeleid zijn transparantie, marktconformiteit en rechtmatigheid. *Transparantie* betekent in dit geval dat, wanneer sprake is van verkoop of verpachting van provinciale gronden, duidelijk kenbaar wordt gemaakt op welke wijze dat zal gebeuren en wie hiervoor in aanmerking komen. *Marktconformiteit* betekent dat wij bij verwerving, verkoop en verpachting van gronden, de marktprijs als uitgangspunt hanteren. Deze wordt bepaald door een gecertificeerd taxateur. Afwijking van de marktprijs is uitzonderlijk; als dit aan de orde is motiveren wij dit zorgvuldig. *Rechtmatigheid* betekent dat wij altijd handelen volgens de geldende wet- en regelgeving.

Met de decentralisatie van het natuurbeleid is de provincie eigenaar geworden van een aanzienlijk areaal grond. In het *Onderhandelingsakkoord decentralisatie natuur* (2011) is afgesproken dat deze gronden worden ingezet voor de realisatie van het NNN. Dat kan gebeuren door deze gronden in te richten (wanneer ze binnen het NNN zijn gelegen), door ze in te zetten voor kavelruil of bedrijfsverplaatsing (zie paragraaf 3.2.1) of door verkoop, waarna de opbrengsten worden toegevoegd aan de Reserve Groen.

3.2. Instrumenten

3.2.1. Grondverwerving, kavelruil en bedrijfsverplaatsing

Wij voeren een actief grondbeleid, hetgeen inhoudt dat wij gronden verwerven wanneer dit bijdraagt aan de realisatie van onze beleidsdoelen. Soms betreft het gronden die binnen het NNN zijn gelegen; soms ruilgrond buiten het NNN, met het oogmerk deze te gebruiken voor kavelruil of bedrijfsverplaatsing. Onze uitvoeringsregelingen voor kavelruil en bedrijfsverplaatsing (*binnen het NNN* en *binnen het Groene-Uitweggebied*) kunnen een dergelijke ruiling ondersteunen.

Wij houden de provinciale 'koopplicht' in stand. De koopplicht houdt in dat wij garanderen gronden te verwerven die binnen het NNN zijn gelegen, wanneer deze ons tegen een marktconforme prijs worden aangeboden. In 2019 onderzoeken wij of het instrumentarium van de Wet voorkeursrecht gemeenten benut kan worden om de realisatie van het NNN te versnellen. Over de resultaten van deze verkenning rapporteren wij in het volgende Programma Natuurontwikkeling 2020-2024.

Uit een evaluatie blijkt dat de beheergrondbanken Laag Holland, Amstelscheg en Groene Uitweg weinig tot geen meerwaarde hebben gehad. Daarom zullen wij deze grondbanken afbouwen en geen nieuwe instellen. Andere, meer flexibele grondinstrumenten (zoals kavelruil, strategische grondaankopen en in voorkomende gevallen verpachtingen) die ten dienste staan van natuurontwikkeling en agrarische structuurversterking, kunnen hiervoor in de plaats komen.

3.2.2. Zelfrealisatie: subsidie voor functieverandering en inrichting (SKNL-regeling)

Realisatie van natuur kan ook plaatsvinden door de grondeigenaar zelf. In dat geval is geen verwerving nodig, maar vindt een functieverandering plaats van een agrarische functie naar een natuurfunctie. De bestemming, inrichting en het gebruik worden aangepast aan de natuurdoelen in de ambitiekaart. Dit leidt doorgaans tot een waardevermindering van de desbetreffende percelen. Deze waardevermindering vergoeden wij via de

Uitvoeringsregeling Kwaliteitsimpuls Noord-Holland (de zgn. SKNL-regeling). Ook stellen wij via de SKNL-regeling subsidie beschikbaar voor de inrichting van percelen. Beide onderdelen van de SKNL-regeling (functieverandering en inrichting) lichten wij hierna toe.

Subsidie voor functieverandering

De SKNL-regeling vergoedt de waardevermindering van grond die het gevolg is van de functieverandering van een agrarische functie naar een natuurfunctie. Door middel van een taxatie bepalen wij het verschil tussen de agrarische waarde en de natuurwaarde; dit verschil bepaalt de hoogte van de subsidie. Als het beoogde natuurdoel nauwelijks of geen agrarisch gebruik toelaat (zoals in moerasgebieden) zal de waardevermindering en dus de subsidie hoger zijn dan wanneer nog wel enige mate van agrarisch gebruik mogelijk – of zelfs wenselijk – is (zoals bij weidevogelgraslanden). Wij verstrekken de subsidie voor functieverandering onder de voorwaarde dat binnen één jaar een kwalitatieve verplichting wordt gevestigd, waarin het gebruik van de grond ten behoeve van het NNN wordt gewaarborgd en vast komt te liggen tussen de grondeigenaar en de provincie Noord-Holland. Deze kwalitatieve verplichting wordt ingeschreven in de openbare registers (het Kadaster), waardoor deze ook na eventuele verkoop van de gronden in stand blijft. Met de kwalitatieve verplichting is gewaarborgd dat de eigenaar zorg blijft dragen voor goed beheer van de afgesproken natuurwaarden.

Wanneer in een gebiedsproces grond wordt overgedragen waar een nieuwe eigenaar NNN zal realiseren, kan zich de situatie voordoen dat deze nieuwe eigenaar de desbetreffende gronden voor een agrarische prijs moet kopen vóórdat hij een SKNL-subsidie voor functieverandering kan ontvangen. Dat levert voor hem/haar een financieel risico op, wat ertoe kan leiden dat de eigenaar afziet van deelname aan het gebiedsproces, waarmee de realisatie van het NNN in het geding komt. Door bij de aktepassering de vergoeding voor de functieverandering voor de nieuwe eigenaar te verrekenen, in ruil voor het vestigen van een kwalitatieve verplichting op de desbetreffende gronden, willen we dit probleem oplossen. Vanzelfsprekend gebeurt dit enkel wanneer de nieuwe eigenaar voldoet aan de voorwaarden voor SKNL-subsidie voor functieverandering op de verkregen grond.

Voor gronden in particulier eigendom die *geen* agrarische functie hebben, bestaat geen subsidieregeling voor functieverandering. Dat belemmert de realisatie van NNN op deze gronden. In 2019 verkennen wij of het opportuun is om een dergelijke subsidieregeling tot stand te brengen.

Subsidie voor inrichtingsmaatregelen

In de meeste gevallen gaat een subsidieaanvraag voor functieverandering gepaard met een subsidieaanvraag voor de inrichtingsmaatregelen die nodig zijn om het beoogde natuurdoel (zoals opgenomen in de ambitiekaart) te realiseren. Daarnaast is ook in bestaande natuurgebieden soms een eenmalige investering nodig om het in de ambitiekaart beoogde natuurdoel te bereiken of om de aanwezige natuurkwaliteit te verhogen. Ook hiervoor verstrekken wij subsidie via de SKNL-regeling.

3.2.3. Volledige schadeloosstelling, onteigening en ontpachting

Verwerving van gronden vindt in beginsel plaats op basis van vrijwilligheid. Echter, verwerving tegen volledige schadeloosstelling of onteigening kan aan de orde zijn als sprake is van het realiseren van belangrijke delen van het NNN. Hierover vindt dan aparte besluitvorming plaats.

In sommige gevallen is de wijziging of beëindiging van pachtovereenkomsten tussen terreinbeherende organisaties en agrarische pachters, waarin geen passende afspraken zijn gemaakt om het beoogde natuurdoel te realiseren, gewenst. De provincie is geen partij in de privaatrechtelijke rechtsverhouding tussen verpachters en pachters. Echter, wanneer de verpachter de desbetreffende gronden in verpachte staat in eigendom heeft gekregen ter realisering van voornoemd doel, vinden wij het wenselijk een bijdrage te leveren aan de wijziging of beëindiging van de pachtovereenkomst. In 2019 zullen wij hiervoor een uitvoeringsregeling tot stand brengen.

3.2.4. Nieuwe partners

Realisatie van natuur vindt van oudsher voornamelijk plaats door terreinbeherende organisaties, agrarische ondernemers, particulieren of de provincie zelf. In 2018 is onderzocht op welke wijze nieuwe partners, zoals bedrijven of financiële instellingen, verleid kunnen worden om grond te verwerven en in te richten voor natuurrealisatie. Uit dit onderzoek bleek dat deze partijen geïnteresseerd kunnen zijn, maar dat onbekendheid met het provinciale beleid en de als knellend ervaren provinciale regels voor de begrenzing en inrichting van het NNN, hen weerhouden. In 2019 verkennen wij op welke wijze hierin verbetering kan worden aangebracht.

3.3. Provinciaal grondbezit

3.3.1. Natuurvriendelijk beheer van provinciaal grondbezit

Wij voelen ons verantwoordelijk voor een natuurvriendelijk beheer van alle gronden die – tijdelijk of permanent – provinciaal eigendom zijn. Bij het beheer van de bermen en oevers van provinciale (vaar)wegen houden we rekening met de wettelijk beschermde soorten, maar ook met soorten die staan voor een hoge biodiversiteit, zoals orchideeën. Biodiversiteit maakt deel uit van de onderhoudsopdrachten voor provinciale (vaar)wegen en kunstwerken, bijvoorbeeld in de vorm van faunavoorzieningen. De afspraken hieromtrent zijn beschreven in de Uitwerkingsnota groenzones provinciale infrastructuur.

Bij verpachting van provinciale gronden buiten het NNN gelden voorwaarden voor de bescherming van nesten in het broedseizoen op weidevogelgrasland, het inzaaien met bloemen van perceelsranden op bouwland en voor het gebruik van mest en bestrijdingsmiddelen op perceelsranden.

3.3.2. Verkoop van provinciale gronden

Verkoop van provinciale gronden gebeurt in beginsel door middel van een openbare verkoopprocedure, zodat eenieder die geïnteresseerd is om het eigendom en beheer te verkrijgen, zijn/haar interesse kenbaar kan maken. Echter, in een aantal situaties vinden wij het gewenst om een uitzondering te maken op dit uitgangspunt. Wanneer wij een uitzondering maken, vermelden wij dit op de provinciale website, onder verwijzing naar (één van) onderstaande redenen:

1. indien redelijkerwijs slechts één beheerder het gewenste beheer kan uitvoeren. Dit kan het geval zijn wanneer de desbetreffende gronden voor derden ontoegankelijk zijn, of bij percelen tot maximaal 5 hectare die voor een groot deel zijn omgrensd door één beheerder;
2. indien onderhandse verkoop leidt tot een aantoonbare besparing op de inrichtings- en/of beheerkosten;
3. wanneer sprake is van uitruil van gronden gelegen *binnen* het NNN naar provinciale gronden gelegen *buiten* NNN, vindt onderhandse verkoop plaats aan de ruilende grondeigenaar en komt hij/zij in aanmerking om maximaal 20% extra grond te kopen ten opzichte van de te verkopen oppervlakte NNN;
4. wanneer provinciale gronden worden ingebracht in een gebiedsproces, dit gebiedsproces openbaar is aangekondigd en grondeigenaren in en nabij het desbetreffende gebied zijn uitgenodigd aan het gebiedsproces deel te nemen, kan provinciale grond worden verkocht aan de grondeigenaren die zich voor dit gebiedsproces hebben gemeld.

In de afgelopen jaren hebben we provinciale gronden die bestemd zijn voor natuurontwikkeling, verkocht aan particuliere eigenaren of terreinbeherende organisaties, waarbij de natuurwaarden worden geborgd door het vestigen van een kwalitatieve verplichting. In 2019 zullen het toezicht en de handhaving van deze kwalitatieve verplichtingen nader worden uitgewerkt. Alternatieve methoden van verkoop, zoals een veiling, zijn onvoldoende succesvol gebleken en zullen niet worden gecontinueerd.

Het is ook mogelijk dat de provincie zelf beheerder blijft van de gronden. Wij verkennen in 2019 in welke gevallen wij natuurgronden niet willen verkopen, maar zelf zorg dragen voor het beheer – bijvoorbeeld door het maken van afspraken met gecertificeerde beheerders.

4. Beheer

4.1. Visie op beheer

Natuur-, landschaps- en recreatiebeheer kan vele vormen aannemen. Afhankelijk van de natuurdoelen en maatschappelijke wensen kan beheer variëren van zeer extensief, gericht op natuurlijke dynamiek, tot zeer intensief, met maatregelen zoals begrazing, beweiding, plaggen, kappen, hooien, maaien en bejaging. Ook indirect beheer, gericht op het tegengaan van ongewenste externe invloeden zoals water- of bodemverontreiniging, is van groot belang om de biodiversiteit te bevorderen. In beginsel streven wij naar het bevorderen van natuurlijke dynamiek. Hierop maken wij een uitzondering als openbare veiligheid, zwaarwegende redenen van economisch belang, kwetsbare soortenpopulaties of cultuurhistorische waarden een intensiever beheer vragen.

Noord-Holland kent een groot aantal beheerders van natuur- en recreatiegebieden, landschap en cultuurhistorisch erfgoed: terreinbeherende organisaties, particuliere eigenaren, agrarische ondernemers (vaak verenigd in agrarische collectieven), recreatieschappen, waterschappen en gemeenten. Wij verwachten van beheerders dat zij zorgen voor professioneel, samenhangend beheer, in samenwerking met elkaar en met andere partners. De kwaliteit en de resultaten van het beheer toetsen wij door certificering van beheerders, monitoring van natuurwaarden en gesprekken hierover tussen de provincie en beheerders.

4.2. Subsidiëring van het natuur- en landschapsbeheer

Op grond van het *Onderhandelingsakkoord decentralisatie natuur* (2011) zijn de provincies verantwoordelijk voor de sturing op, en medefinanciering van, adequaat natuur- en landschapsbeheer. Hieronder verstaan wij beheer dat zich richt op het duurzaam, effectief en efficiënt realiseren van de beheerdoelen die wij vastleggen in dit Programma Natuurontwikkeling. Aan de financiering van het beheer leveren wij een aanzienlijke bijdrage via het Subsidiestelsel Natuur en Landschap (SNL). Wij houden onverkort vast aan de systematiek en de vergoedingen van het SNL, aangezien dit landelijk uniforme stelsel in nauw overleg tussen Rijk, provincies en beheerders tot stand is gekomen, en garandeert dat beheerders in alle provincies een vergelijkbare vergoeding krijgen voor hun werkzaamheden. Daarnaast is het SNL getoetst door de Europese Commissie, opdat de subsidie geen ongeoorloofde staatssteun oplevert.

Subsidie voor natuur- en landschapsbeheer wordt verstrekt op grond van de *Uitvoeringsregeling Natuur- en Landschapsbeheer Noord-Holland 2016-2021* (SVNL 2016-2021).[5] Subsidieaanvragen worden getoetst aan deze uitvoeringsregelingen en aan bijzondere bepalingen die Gedeputeerde Staten kunnen opnemen in hun jaarlijkse besluit over de hoogte van de subsidieplafonds en de periode waarbinnen subsidie kan worden aangevraagd (de 'openstelling'). De uitvoeringsregelingen, de subsidieplafonds en de periode van openstelling worden bekendgemaakt in het Provinciaal Blad en op de website van de provincie. Subsidie wordt verstrekt voor de duur van zes kalenderjaren, van 1 januari tot en met 31 december. De subsidie kan worden verhoogd met toeslagen: voor monitoring van de natuurkwaliteit, voor de onderhoudskosten van voorzieningen en voor toezicht, voor beheer met schaapskuddes en voor het beheer van percelen die enkel varend kunnen worden bereikt (de 'vaarlandtoeslag'). De vaarlandtoeslag stellen wij enkel beschikbaar voor percelen die zijn aangeduid op de *vaarlandtoeslagkaart*. Dit zijn vaarlandpercelen waar natuurbeheer wenselijk is en waar geen materiaal voor beheer (machines, vee, mest, etc.) kan worden opgeslagen. Omdat niet op al het vaarland jaarlijks beheer hoeft plaats te vinden, is op de vaarlandtoeslagkaart enkel het vaarland opgenomen met de natuurtypen 'moerassen' (N05), 'voedselarme venen en vochtige heiden' (N06), 'vochtige schraalgraslanden' (N10), 'rijke graslanden en akkers' (N12) en 'vogelgraslanden' (N13). Vaarlandpercelen met alle overige (natuur)beheertypen zijn niet opgenomen op de kaart en komen derhalve niet in aanmerking voor een toeslag.

5. Voor subsidiebeschikkingen die zijn afgegeven vóór 1 januari 2016 is de Uitvoeringsregeling Natuur- en Landschapsbeheer Noord-Holland nog van toepassing.

Kleine, versnipperd gelegen natuurgebieden brengen hogere beheerlasten met zich mee. Om beheerders te stimuleren om versnipperd gelegen natuurgebieden te ruilen, zodat logischer eenheden ontstaan, hebben wij een aparte *uitvoeringsregeling Versnipperde natuurterreinen* vastgesteld.

De provincie verstrekt uitsluitend een beheersubsidie aan eigenaren of erfpachters van terreinen of hun collectieve vertegenwoordiger. Wanneer deze een derde persoon (bijvoorbeeld een pachter of loonwerker) vraagt het beheer uit te voeren, maken zij doorgaans afspraken over de wijze waarop dit beheer wordt uitgevoerd en de vergoeding die hiervoor verstrekt wordt. De provincie is geen partij in deze afspraken. Wij onderhouden een subsidierelatie met de ontvanger van de subsidie, waartoe ook verantwoording over de besteding van de subsidie behoort.[6] Geen subsidie wordt verstrekt aan waterleidingbedrijven en publiekrechtelijke rechtspersonen (het Rijk, gemeenten, waterschappen en gemeenschappelijke regelingen zoals recreatieschappen), met uitzondering van Staatsbosbeheer. Ook verstrekt de provincie geen subsidie voor het beheer van de Noordzee, de Waddenzee, het IJsselmeer en het Markermeer; dit beheer is de verantwoordelijkheid van het Rijk.

Natuur- en landschapsbeheer vereist betrokkenheid en deskundigheid. De provincie en de beheerders hebben een gedeeld belang in het behalen van de beoogde natuurkwaliteit. Alleen gecertificeerde beheerders, die voldoen aan kwaliteitseisen voor de organisatie en administratie van beheer, komen in aanmerking voor een SNL-subsidie. De Stichting Certificering SNL verzorgt de certificering namens de provincies. Door regulier overleg over beheerplannen en monitoringresultaten, aangevuld met veldbezoeken en andere activiteiten, houden provincie en beheerders de vinger aan de pols. Wanneer de voorwaarden, zoals geformuleerd in de subsidiebeschikking, niet worden nageleefd kunnen wij de verleende subsidie opschorten, korten of terugvorderen. De Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl) houdt daarnaast toezicht op het agrarisch natuur- en landschapsbeheer en beoordeelt de betaalverzoeken van de agrarische collectieven.

4.3. Kaartmateriaal Natuurbeheerplan

Het Natuurbeheerplan, dat deel uitmaakt van dit Programma Natuurontwikkeling, bestaat uit drie kaarten: de beheertypenkaart, de ambitiekaart en de vaarlandtoeslagkaart. Deze kaarten zijn van belang voor de subsidiëring van het (agrarisch) natuur- en landschapsbeheer en worden regelmatig geactualiseerd. In hoofdstuk 7 staat op welke wijze het kaartmateriaal digitaal te raadplegen is, zodat op detailniveau kan worden ingezoomd.

De *beheertypenkaart* geeft alle beheerwaardige natuur- en landschapswaarden weer. Elk *beheertype* kent een beschrijving van, onder andere, de kenmerkende natuur- en landschapswaarden en de eisen die aan het beheer worden gesteld. Van beheerders – ook als zij geen subsidie ontvangen – wordt verwacht dat zij hun beheer richten op de instandhouding van de beheertypen. Per gebied is in beginsel maar één beheertype toegekend. Alleen agrarische beheertypen (hierna ook 'leefgebieden' genoemd) kunnen over elkaar liggen. Een beheerder kan alleen voor subsidiëring van het toegekende beheertype in aanmerking komen. Indien subsidie wordt aangevraagd voor een beheertype dat niet op de beheertypenkaart staat, zal deze subsidieaanvraag worden geweigerd.

Voor sommige natuurgebieden bestaat de ambitie om het huidige gebruik of het beheer te veranderen. Dit is vastgelegd in de *ambitiekaart*. Verschillen tussen de beheertypenkaart en de ambitiekaart laten zien waar verbetering van de natuurkwaliteit gewenst is. De ambitiekaart vormt de basis voor de subsidies voor functieverandering of kwaliteitsimpulsen op grond van de SKNL-regeling (zie paragraaf 3.2.2). Op enig moment kan de ambitie, zoals vastgelegd in de ambitiekaart, zijn bereikt. Op terreinen waar het natuurdoel al is bereikt, is de ambitie om dit type te behouden zal het beheertype op de beheertypenkaart identiek zijn aan dat op de ambitiekaart.

6. Binnen de systematiek van het SNL wordt subsidie voor natuur- en landschapsbeheer Wanneer in dit hoofdstuk wordt gesproken over 'beheerder', wordt derhalve bedoeld: de ontvanger van de subsidie.

4.4. Beschrijving van leefgebieden

4.4.1. Beheer van het Natuurnetwerk Nederland

Het Natuurnetwerk Nederland (NNN) is een duurzaam beschermde en beheerde ecologische structuur. In respectievelijk de beheertypen- en ambitiekaart zijn de natuurdoelen opgenomen en is te zien of sprake is van een ambitie naar een ander natuurdoel. De toegekende beheer- en ambitietypen zijn in overeenstemming met het beheer dat nodig is om de doelstellingen van Natura 2000 en/of de Kaderrichtlijn Water te realiseren.

Soms kent de beheertypenkaart binnen het NNN nog een agrarisch beheertype toe. In deze gebieden is sprake van een overgang naar het uiteindelijk beoogde natuurbeheer dat in de ambitiekaart is benoemd. Om deze ambitie te realiseren zal met ingang van het Programma Natuurontwikkeling 2022-2026 niet langer agrarisch natuurbeheer binnen het NNN worden gesubsidieerd, met inachtneming van eventueel doorlopende subsidiebeschikkingen. Als gevolg van motie 126, aangenomen door Provinciale Staten in november 2017, is het jaar 2018 een 'verkenningsjaar', waarin wij over deze motie overleggen met de terreinbeherende organisaties, de agrarische collectieven en LTO-Noord. Wij blijven Provinciale Staten informeren over de resultaten van het verkenningsjaar.

In het verleden was het gebruikelijk dat terreinen die vóór 1 december 1977 waren verpacht en waarop sindsdien onafgebroken agrarisch natuurbeheer had plaatsgevonden, op de beheertypenkaart met een agrarisch beheertype werden aangeduid. Gedeputeerde Staten hebben op 24 april 2012 besloten dat dit 'automatisme' vervalt. Ecologische argumenten zijn voor ons doorslaggevend bij het bepalen van het beheertype en de ambitie; niet de eigendomssituatie of de (duur of inhoud van de) pachtovereenkomst.

4.4.2. Beheer van landschapselementen

Sinds 2018 stellen wij subsidie beschikbaar voor het beheer van een aantal landschapselementen: lanen, poelen en kleine historische wateren, historische tuinen, hoogstamfruitboomgaarden en fortterreinen. Dit past binnen de toenemende aandacht voor landschapsbehoud en de betekenis van karakteristieke landschapselementen voor de biodiversiteit. De landschapselementen waarvoor subsidie kan worden aangevraagd zijn op de beheertypenkaart aangegeven.

4.4.3. Beheer buiten het Natuurnetwerk Nederland: agrarisch natuur- en landschapsbeheer

Buiten het NNN is het agrarisch natuur- en landschapsbeheer een belangrijk instrument voor het behoud van biodiversiteit, omdat het soorten helpt ook in agrarisch gebied voedsel, bescherming, nest- en voortplantingsgelegenheid te vinden. Beheermaatregelen worden ingepast in de agrarische bedrijfsvoering; de agrarische functie blijft leidend en de bestemming wordt niet aangepast. Het SNL onderscheidt vijf zogenoemde 'leefgebieden' voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer, waarbinnen subsidie kan worden aangevraagd. Leefgebieden kunnen overlappen. De volgende vijf leefgebieden worden onderscheiden:

- **Open grasland** (deelkaart b). Dit leefgebied is kenmerkend voor Noord-Holland: open landschappen met veel vochtig en kruidenrijk gras, fijnmazige watergangen en enige opgaande begroeiing, zoals beplanting rond erven of bomenlanen. Een aantal weidevogelsoorten (zoals de grutto en tureluur) zoekt altijd de meest open en natte delen van het landschap en mijdt opgaande begroeiing. Andere soorten zijn tolerant voor (zoals scholekster, kievit en wulp) of juist gebaat bij (Noordse woelmuis) aanwezigheid van riet of opgaande begroeiing. Houtduif, torenvalk, roek, kramsvogel en spreeuw maken vooral gebruik van het leefgebied open grasland om voedsel te vinden en te schuilen.

Goed weidevogelbeheer

Noord-Holland is van oudsher een echte weidevogelprovincie. Ondanks de afname van de weidevogelpopulatie, is deze nog steeds van internationaal belang. Landschappen met weidevogels hebben zowel een ecologische als een cultuurhistorische waarde die bescherming blijft verdienen. De grutto is in 2015 zelfs door de Nederlanders gekozen tot 'nationale vogel' en staat symbool voor biodiversiteit in het landelijk gebied.

In grote delen van het NNN in West-Friesland, Laag Holland en Amstelland is het natuurbeheer gericht op het behoud van weidevogels. Door deze kerngebieden te combineren met agrarisch natuurbeheer in de aangrenzende polders, zijn er goede kansen voor een duurzame weidevogelpopulatie. Centraal hierbij staat het creëren van weidevogellandschappen waarin optimale omstandigheden aanwezig zijn voor foerageren, schuilen, nestgelegenheid en het opgroeien van kuikens. In de natuurgebieden dient hiervoor het waterpeil te worden afgestemd op weidevogels en moet er voldoende nat biotoop en kruidenrijk grasland aanwezig zijn. Ook in het agrarisch gebied is kruidenrijk grasland van belang, in combinatie met laat maaien en nestbescherming. De weidevogellandschappen dienen van voldoende omvang te zijn, waardoor het mogelijk is om het open karakter te behouden en herstellen. In dergelijke open landschappen is predatiebeheer mogelijk en vaak noodzakelijk.

Samenwerking tussen natuurbeheerders en agrariërs is een belangrijke voorwaarde om het beheer goed op elkaar te kunnen afstemmen. Ook de inzet van vrijwilligers bij nestbescherming en/of monitoring, is onmisbaar. Met als uiteindelijk doel: goede omstandigheden voor weidevogels, maar ook meer insecten, gezonder bodemleven, meer variatie in bloemen, grassen en kruiden en een mooi, vitaal en biodivers landschap.

Wij blijven ons inzetten om de kwaliteit van weidevogelgebieden te verbeteren (en stellen hiervoor subsidie beschikbaar), samenwerking (onder andere met de waterschappen) te bevorderen en pilots te ondersteunen (zoals de pilots 'kruidenrijk gras', 'plas-dras' en 'kringlooplandbouw'). Onze ambitie om weidevogels in Noord-Holland te behouden en herstellen koppelen wij aan de nieuw gestarte programma's Bodemdaling veenweidegebieden en Natuurinclusieve landbouw.

- **Open akker** (deelkaart c). Dit leefgebied bestaat overwegend uit akkers waarop gewassen zoals granen, aardappels, suikerbieten of vollegrondgroenten worden verbouwd, doorsneden met bermen, sloten en meer of minder opgaande begroeiing. Dit is het leefgebied van akkervogels die zich (in zekere mate) hebben aangepast aan de dynamiek van agrarische bedrijfsvoering. Sommige zien we alleen in de zomer in akkerbouwgebieden (trekvogels zoals de gele kwikstaart en grauwe kiekendief); andere verblijven jaarrond in Nederland (scholekster, patrijs, blauwe kiekendief, veldleeuwerik) of zijn typische wintergasten (gorzen, ruigpootbuizerd). Akkervogels profiteren van akkers met veel granen en zaden, die op hun beurt muizenpopulaties aantrekken, die weer voedsel verschaffen voor roofvogels.

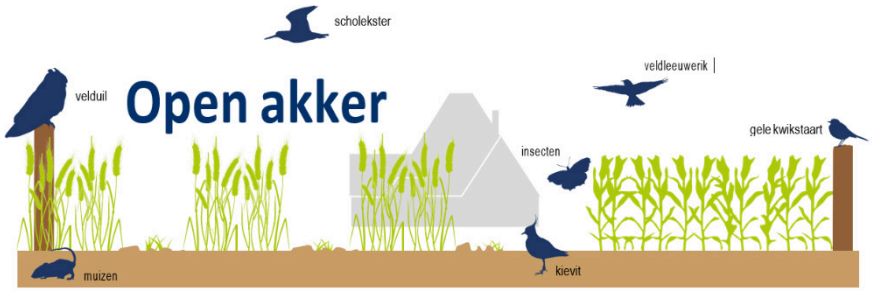

- **Natte dooradering** (deelkaart d). Dit leefgebied bestaat uit natte elementen binnen het agrarisch landschap: sloten, poelen, beken, moerasjes en plas-draspercelen. Natte dooradering houdt echter niet op bij de waterlijn. Ook de oeverranden, bermen en plas-draszone horen bij dit leefgebied. De geleidelijke overgang van nat naar droog zorgt voor een paaiplaats, foerageergebied of landhabitat voor de verschillende soorten die hier voorkomen.

- **Droge dooradering** (deelkaart e). Dit leefgebied is een half-open tot besloten landschap met aan elkaar grenzende (kleinschalige) akkers, graslanden, laanbeplanting, singels, hout- en tuunwallen, heggen en hagen, struweelranden, dijken en slaperdijken, bermen van wegen en paden, steilrandjes en ruigtezomen. In de herfst, winter en het vroege voorjaar zijn stoppelvelden aanwezig. Het leefgebied herbergt soorten die er foerageren, maar ook broedvogels die er broeden maar buiten het leefgebied foerageren. Andere soorten gebruiken de droge dooradering ter oriëntatie in het landschap.

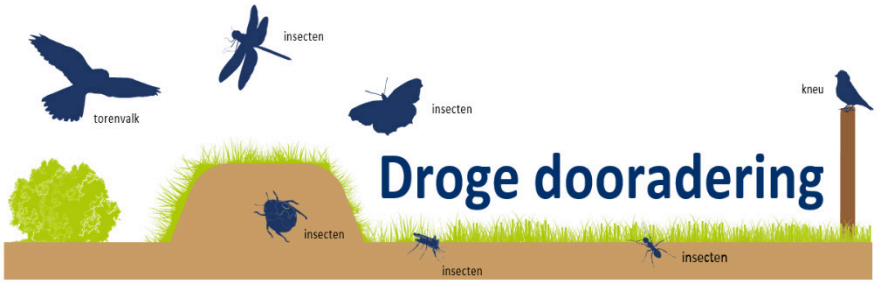

- **Categorie water (agrarisch waterbeheer)** (deelkaart f). Het agrarisch waterbeheer is gericht op het bereiken van een goede toestand van al het water conform de Kaderrichtlijn Water en het realiseren van een robuust, duurzaam en klimaatbestendig watersysteem. Verschillende maatregelen zijn hierbij behulpzaam, zoals het beschikbaar stellen van agrarische gronden voor waterberging bij veel neerslag en het vasthouden van water bij droogte en het verbeteren van de grond- en oppervlaktewaterkwaliteit door groene zuivering (minder belasting met verontreinigende stoffen vanuit de agrarische sector) en duurzaam bodembeheer (minder af- en uitspoeling van nutriënten en bestrijdingsmiddelen).

4.5. Beoordeling gebiedsaanvragen van agrarische collectieven

Op grond van de SVNL 2016-2021 moet de subsidieaanvraag (de 'gebiedsaanvraag') van het gecertificeerde agrarisch collectief voldoen aan de beoordelingscriteria die in deze paragraaf zijn opgenomen, inclusief de daarbij aangeduide kaarten. In onze opdracht toetst de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl) de gebiedsaanvragen aan conformiteit met Europese regelgeving. Hierbij let RVO.nl op:

- de begrensde leefgebieden (open grasland, open akker, natte dooradering, droge dooradering en categorie water);
- onderstaande tabel 3, die aangeeft welke beheerfuncties en daarmee samenhangende beheermaatregelen kunnen worden opgenomen in de gebiedsaanvraag.

Leefgebied	Beheerfuncties
Leefgebied open grasland	Optimaliseren foerageer-, broed- en opgroeimogelijkheden Creëren nat biotoop
Leefgebied open akker	Creëren foerageergebied Optimaliseren voortplantingsmogelijkheden
Leefgebied natte dooradering	Optimaliseren foerageer-, broed- en opgroeimogelijkheden Verschralen
Leefgebied droge dooradering	Optimaliseren foerageer-, broed- en opgroeimogelijkheden
Categorie water (agrarisch waterbeheer)	Waterberging Verbeteren waterkwaliteit Vernatting Water vasthouden

Tabel 3. Beoordeling gebiedsaanvragen van agrarische collectieven

4.6. Beheer door recreatieschappen

De recreatiegebieden in onze provincie vormen een groene buffer tussen stedelijke gebieden en bieden ontspanningsmogelijkheden voor bewoners en bezoekers. Van deze mogelijkheden wordt volop gebruik gemaakt; het aantal bezoekers van recreatiegebieden stijgt nog altijd, en de verwachting is dat deze stijging doorzet. Wij participeren, samen met gemeenten, in het bestuur van vijf recreatieschappen: Spaarnwoude, Alkmaarder- en Uitgeestermeer, Twiske-Waterland, Groengebied Amstelland en het Plassenschap Loosdrecht. Aan het beheer en de ontwikkeling van deze gebieden dragen wij financieel bij. Dit gebeurt echter niet via het SNL, maar via separate bijdragen aan de recreatieschappen.

De recreatiegebieden zijn ongeveer 30 jaar geleden aangelegd, op basis van de recreatiebehoeften van toen. Deze behoeften zijn sindsdien soms veranderd, hetgeen gevolgen kan hebben voor de inrichting en het beheer. Bovendien leidt de ruimtelijke druk in de Metropoolregio Amsterdam ertoe dat een ruim aanbod van natuur- en recreatiegebieden van groot belang is en deze gebieden aan hoge kwaliteitseisen dienen te voldoen. Hierbij moeten wij constateren dat de kosten van het beheer stijgen en de mogelijkheden om gewenste ruimtelijke initiatieven te ontplooien in de recreatiegebieden, soms te beperkt zijn. Deze blik op de toekomst dwingt ons tot een modernisering van de recreatieschappen. Om enerzijds de verdiencapaciteit van recreatieschappen te vergroten, en anderzijds de in de recreatiegebieden aanwezige natuurwaarden beter te beschermen, hebben wij een zorgvuldige beschrijving van de wezenlijke kenmerken en waarden van het NNN gemaakt. Hierdoor komen de natuur- en recreatiedoelen in de recreatiegebieden beter in balans.

5. Overzicht programma's en projecten

Tabel 4. Gerealiseerde projecten in 2018

Project nr.	Projectnaam	Omschrijving	Trekker
GV15	Groene Uitweg: Fietsbrug Nigtevecht	Fietsers (en dieren) kunnen bij Nigtevecht het Amsterdam-Rijnkanaal oversteken. De fietsbrug zorgt voor meer recreatieve mogelijkheden en betere bereikbaarheid.	Provincie Noord-Holland
GV31	Pilot Veenslib	Er is onderzocht of het veenslib uit de Loosdrechtse plassen verwerkt en toegepast kan worden als bouwstof langs een (vervallen) legakker. Zo krijgen we robuuste, stabiele oevers die middels rietvegetatie een natuurlijke bescherming tegen afslag hebben.	Plassenschap Loosdrecht
GV47	Groene Uitweg: herstel Spiegel en Blijkpolderplas en Wijde Blik	De Wijde Blik en de Spiegelplas zijn twee van de grotere plassen in het Vechtplassengebied. Natuurmonumenten heeft hier maatregelen genomen om de toegenomen recreatiedruk te laten samengaan met de natuur(ontwikkeling).	Natuurmonumenten
GV64	Groene Uitweg: Duurzaam beheer Diemerbos	Maatregelen om het beheer van het Diemerbos op termijn structureel geregeld te hebben	Staatsbosbeheer
KL04	Natuurbrug Zeepoort	De natuur van het Nationaal Park en waterleidingduinen is versterkt door de aanleg van 3 natuurbruggen. Gezamenlijk verbinden zij meer dan 7.000 ha natuurgebied. De natuurbrug Zeepoort in de gemeente Bloemendaal is onderdeel van deze natuurverbinding.	Provincie Noord-Holland
KL12	Tuinen van West	Tussen Amsterdam-West en Spaarnwoude liggen de Tuinen van West. Stadsdeel Nieuw-West heeft het gebied aantrekkelijker gemaakt door verschillende vormen van recreatie te realiseren die passen bij het karakter van het gebied.	Gemeente Amsterdam
KL33	Groene As: Amsterdamse Bos	Natuurverbinding in de natuurzone van het Amsterdamse Bos; de zuidelijke oeverlanden van de Nieuwe Meer, de Amstelveense Poel en het Schinkelbos.	Gemeente Amsterdam
KL40	Camping Vafamil	Omvorming tot natuurgebied van het Vafamil-terrein langs de Zeeweg in Overveen.	Provincie Noord-Holland
LH24	Kwaliteitsverbetering bestaande plas-dras-percelen Wormer- en Jisperveld	Natuurmonumenten zal een bijdrage vanuit de natuurcompensatie gebruiken voor de aanleg van een aantal plas-draspercelen.	Natuurmonumenten
NHN03	Hanenplas	De natuur in de Hanenplas heeft een impuls gekregen. Er is een natuurgebied van 55 ha NNN ingericht.	Provincie Noord-Holland
NHN12	Wandelnetwerk Kop van Noord-Holland	De gemeenten Den Helder, Hollands Kroon en Schagen hebben het wandelnetwerk Kop van Noord-Holland uitgebreid met 370 km nieuwe wandelroutes en paden.	Gemeenten Den Helder, Hollands Kroon en Schagen
NHN26	Koopmanspolder	De inrichting is in 2016 gerealiseerd. Na de inrichting zijn er afspraken over beheer gemaakt met de Vereniging Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer West-Friesland tot en met 2018.	Provincie Noord-Holland, RWS en HHNK

Tabel 5. Lopende programma's en projecten, uitgesplitst per regio

Regio Kop van Noord-Holland

Project nr.	Projectnaam	Omschrijving	Trekker
NHN01	Waalenburg	Waalenburg is een belangrijk weidevogelgebied op Texel. Hier wordt een aaneengesloten natuurgebied van 490 ha gerealiseerd.	Provincie Noord-Holland
NHN06	De Bol	In het oosten van Texel ligt natuurgebied De Bol. Natuurmonumenten realiseert hier de natuurdoelen.	Natuurmonumenten

NHN14	Huisduinerpolder	De Huisduinerpolder is een drassige polder, grenzend aan de fortgracht van Fort Erfprins in Den Helder. De polder maakt deel uit van het NNN. De provincie wil de brakke natuur in dit gebied versterken.	Provincie Noord-Holland
NHN15	Schagen-Kolhorn	Langs de verbinding Schagen-Kolhorn ligt een aantal NNN-opgaven. Hier wordt een aantal stapstenen gerealiseerd, die begrensd worden als NNN.	Provincie Noord-Holland
NHN16	Boskerpark	Tussen Callantsoog en Groote Keeten wordt het Boskerpark ontwikkeld. Naast een complex voor verblijfrecreatie zal 19 hectare natuur worden aangelegd.	Provincie Noord-Holland
NHN17	Zandpolder	Tussen Callantsoog en Groote Keeten ligt de Zandpolder. Aanvullend op de reeds ontwikkelde natuur zal hier nog circa 30 hectare natuur worden aangelegd.	Provincie Noord-Holland
NHN18	Uitlandsche Polder	Ten noorden van het natuurgebied het Zwanenwater ligt de Uitlandsche polder. Van de natuuropgave in deze polder heeft Natuurmonumenten al een groot deel gerealiseerd. Aansluitend daarop zal nog circa 38 hectare natuur worden ontwikkeld.	Natuurmonumenten
NHN23	Polder Waard-Nieuwland	Aan de Polder Waard-Nieuwland) wordt een ecologische en recreatieve impuls gegeven. Er wordt 23 hectare natuur aangelegd, gecombineerd met de opvang van water en de realisatie van een fietspad (zie hieronder).	Provincie Noord-Holland
NHN28	Fietspad Wierdijk	Het project 'Het Wier van Wieringen' beoogt door het herstellen, herontwikkeling en ontsluiten van een aantal iconen (Wierdijk, Wierschuur, Zuiderzeekeet, Fietspad) de verhalen over 'Het Wier van Wieringen' beleefbaar te maken en daarmee een economische impuls aan de waddenkust van Noord-Holland en aan de Polder Waard Nieuwland in het bijzonder te geven. Het project 'Wierdijk', is onderdeel van het project 'Het Wier van Wieringen'.	Provincie Noord-Holland

Regio Alkmaar en omgeving

Project nr.	Projectnaam	Omschrijving	Trekker
KL07	Uitbreiding Geestmerambacht	Het recreatiegebied Geestmerambacht ten noorden van Alkmaar wordt uitgebreid. Er worden nieuwe fiets- en wandelpaden aangelegd en er komt een nieuwe vaarverbinding ten noorden van Sint Pancras. Ook wordt een natuurpark van 24 ha aangelegd.	Recreatieschap Geestmerambacht
KL14	Binnenduinrand Egmond	In de binnenduinrand van Egmond wordt natuur gerealiseerd. Hiermee wordt het NNN versterkt. Er is al 27 hectare ingericht; er wordt nog ca. 14 hectare gerealiseerd.	Provincie Noord-Holland
KL16	Weidse Polders	De Weidse Polders is al voor een groot deel verworven en (deels) ingericht. De provincie onderzoekt hoe de resterende opgave gerealiseerd kan worden.	Provincie Noord-Holland
KL17	Harger- en Pettemerpolder	Vlak achter de Hondsbossche Zeewering ligt de Harger- en Pettemerpolder. Hier werken we aan natuurontwikkeling en realisatie van de NNN-opgave.	Provincie Noord-Holland
KL26	Nieuwe Strandwal	De Nieuwe Strandwal is een gebiedsontwikkelingsproject tussen Heiloo en Castricum. Doel van het deelprogramma Groen is de realisatie van projecten op het gebied van natuur, water, landschap en recreatie. De provincie zet zich hierbij in voor de natuur- en waterprojecten.	Provincie Noord-Holland

KL38	Waterrijk en Zanderij Castricum	Bij project Waterrijk aan de binnenduinrand bij Egmond Binnen richt PWN 2,5 ha NNN in, zodat de omliggende NNN-terreinen een eenheid worden. Zanderij Castricum ligt aan de binnenduinrand bij Castricum. Hier richt PWN 5,5 ha NNN in.	PWN

Regio West-Friesland

Project nr.	Projectnaam	Omschrijving	Trekker

Geen lopende projecten in deze regio. Verkend wordt of de restant-opgave NNN in West-Friesland in nieuwe projecten vervat kan worden.

Regio Zuid-Kennemerland

Project nr.	Projectnaam	Omschrijving	Trekker
KL22	Houtrakpolder	De gemeente Haarlemmerliede & Spaarnwoude wil in de Houtrakpolder natuur (via SKNL) en recreatieve voorzieningen realiseren. Het basisontwerp voor de tijdelijke inrichting wordt aangepast, waarbij rekening wordt gehouden met andere gebiedsontwikkelingen, zoals de Visie Noordzeekanaalgebied 2040.	Gemeente Haarlemmerliede & Spaarnwoude en Staatsbosbeheer

Regio Zaanstreek-Waterland

Project nr.	Projectnaam	Omschrijving	Trekker
LH07	Verbrakking Westzaan	In de polder Westzaan is het plan om, via de Nauernasche Vaart, brak water uit het Noordzeekanaal het Guisveld en het Euverenweggebied (direct ten zuiden van het Guisveld) in te laten. Dit is in lijn met de Natura2000-doelen.	Provincie Noord-Holland
LH08	Dijkversterking Hoorn-Amsterdam	HHNK versterkt de komende jaren de Markermeerdijken tussen Hoorn en Amsterdam, waarbij van belang is dat de dijkversterking goed in het landschap past. Ook willen wij kansen voor natuur en recreatie benutten.	Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier
LH23	Natuurvriendelijke oevers Ilperveld	In het Ilperveld wordt ruim 8 km natuurvriendelijke oevers gerealiseerd die de natuurwaarden in en langs het water vergroten, de waterkwaliteit verbeteren en het afkalven van percelen stoppen.	Landschap Noord-Holland
LH25	Ontsnippering Bereikbaarheid Waterland	Het project richt zich vooral op het verbeteren van de doorstroming van het verkeer, maar waar mogelijk wordt ook de ecologische ontsnippering meegenomen.	Provincie Noord-Holland

Regio Noord-Holland Zuid

Project nr.	Projectnaam	Omschrijving	Trekker
KL27	PARK21	De gemeente Haarlemmermeer legt de komende 15 tot 20 jaar PARK21 aan (circa 1000 ha). Het project dient meerdere doelen: verbetering waterkwaliteit en duurzaamheid, landschap, vrijetijdsbesteding en landbouw.	Gemeente Haarlemmermeer
KL30	Groene AS Bovenlanden	Aankoop en inrichting van 13 ha 'stepping stones', verdeeld over zeven projecten.	Stichting Bovenlanden Aalsmeer
KL32	Groene AS Aalsmeer	Realisatie Uitvoeringsprogramma Groene AS Aalsmeer: aankoop en inrichting van bovenlandjes, aanleg van natuurvriendelijke oevers, faunapassages, etc.	Gemeente Aalsmeer

Regio Gooi- en Vechtstreek

Project nr.	Projectnaam	Omschrijving	Trekker
AGV35	Monitoring Natuurbrug Laarderhoogt	Vaststellen functioneren voor de doelsoorten, inzicht verkrijgen in de effecten van het recreatief medegebruik op het gebruik van de natuurbrug door de fauna en advies over inrichting en beheer om gebruik door de doelsoorten te optimaliseren.	Provincie Noord-Holland
AGV40	Groene Uitweg: Stelling van Amsterdam-Nieuwe Hollandse Waterlinie	Projecten met als doel het behoud van en stimulering van het bezoek aan en het gebruik van het waardevolle cultureel erfgoed Stelling van Amsterdam en Nieuwe Hollandse Waterlinie.	Provincie Noord-Holland
GV04	Groene Uitweg: Naarden buiten de Vesting	Afronding projecten wandelpad, herstel en behoud schootsvelden, Gooimeertak en agrarische structuurversterking.	Regio Gooi en Vechtstreek
GV06	Toelopen natuurbrug Laarderhoogt	De ecologische toelopen van de Natuurbrug Laarderhoogt worden ingericht. Bij de inrichting wordt bosterrein omgevormd naar open landschap met heide, open zand, poelen en schraalgrasland. Hiervoor is een gebiedsproces opgestart.	Goois Natuurreservaat
GV08	Fietspad over de Gaasp	Aanleg van een fietsbrug langs de A9 over de Gaasp. De fietsbrug over de Gaasp zal de Gaasperplas en het Diemerbos verbinden en is ook toegankelijk voor wandelaars. Hiermee wordt ook de verbinding tussen IJburg en Amsterdam- Zuidoost verbeterd. (Was voorheen onderdeel GV14)	GGA (uitvoering door RWS)
GV10	Holendrechterpolder	Het project is gerealiseerd in 2017. Dit is gemeld in het PMG 2018-2022. Er blijken nog een aantal kleine aanpassingen uitgevoerd te moeten worden en dit loopt tot en met 2019, vandaar dat project in deze tabel staat.	Provincie Noord-Holland
GV11	NNN schil Naardermeer	In de randzone van het Naardermeer wordt 103 hectare ingericht om natuurwaarden in en rond het Naardermeer te versterken en het natuurgebied te verbinden met de Vecht.	Provincie Noord-Holland
GV12	Studieprojecten Diemerscheg	Langs het IJmeer tussen Diemen en Muiden wordt het natuurgebied 'Baai van Ballast' gerealiseerd. Het natuurgebied wordt onderdeel van de Waterlandtak, een natuurverbinding tussen het Naardermeer en het IJmeer/Diemerbos. De Gemeenschapspolder wordt als NNN ingericht	Provincie Noord-Holland
GV14	Diemerbos fase 2	Met de realisatie van het investeringsplan Diemerbos fase 2 wordt de recreatieve toegang vanuit Amsterdam naar het landelijk gebied vergroot met nieuwe fietspaden en landschappelijke maatregelen. Daarnaast wordt het Diemerbos gekoppeld aan het NNN.	Stuurgroep Diemerbos
GV16	Verwerving en inrichting 't Hol	In 't Hol, een bestaand natuurgebied in de Oostelijke Vechtplassen, worden de laatste agrarische percelen verworven en ingericht voor de natuur.	Provincie Noord-Holland
GV19	Horstermeerpolder	Voor de Horstermeerpolder wordt een plan gemaakt met natuurontwikkeling als doel	Provincie Noord-Holland
GV24	De Kampen	De Kampen is een polder, gelegen ten zuidoosten van de A27 bij Blaricum. In dit gebied willen wij 98 hectare natuur realiseren in de vorm van weidevogelgrasland.	Provincie Noord-Holland
GV27	Vuntus	De Vuntus, het natuurgebied in de Oostelijke Vechtplassen ten noorden van Oud Loosdrecht, krijgt een kwaliteitsimpuls. De provincie investeert in waterkwaliteit (verdroging) en natuur (inrichting 140 ha).	Natuurmonumenten

GV29	Verbinding Hoorneboeg	De natuurverbinding en toelopen aan weerszijden van de Natuurbrug Zwaluwenberg worden opnieuw ingericht, waarbij bos wordt omgevormd naar een open landschap met heide, open zand, schraalgrasland en poelen.	Goois Natuurreservaat
GV30	Natuurboog	Aanleg van ecologische verbindingen in de zone tussen het Diemerbos en de Holendrechterpolder.	Gemeente Amsterdam
GV32	Groene Uitweg: Rondje Naardermeer	Het project bestaat uit de ontsnippering van de spoorlijn Hilversum-Weesp door realisatie van een tunnel voor fietsers, wandelaars en fauna en de aanleg van een nog te bepalen aantal passages onder de spoorlijn.	Provincie Noord-Holland
GV34	Groene Uitweg: Faunapassages N201	De provincie wil onder de N201 meerdere faunapassages aanleggen, zodat otters en andere dieren zich van de Kortenhoefse Plassen naar natuurgebied de Wijde Blik kunnen verplaatsen.	Provincie Noord-Holland
GV36	Natuurontwikkeling Huydecoopersweg	Na afronding van de (water)bodemsaneringen in het kader van Plan Anna's Hoeve wordt een gebied nabij de A27 in Hilversum ingericht als permanente oplossing voor waterberging van extreme waterhoeveelheden binnen het stedelijk watersysteem.	Rijkswaterstaat
GV39	Groene Uitweg: Fiets-, wandel- en ruiterpaden	Het programma fiets-, wandel- en ruiterpaden bestaat uit 8 wandelpaden, 8 fietspaden, 5 ruiterpaden, 2 recreatieve voorzieningen en routebebording.	Diverse gemeenten
GV48	De Groene Schakel	Ecologische en recreatieve herinrichting van de gebieden Anna's Hoeve en Monnikenberg, alsmede de inpassing van de infrastructuur door middel van grondwallen en schermen.	Provincie Noord-Holland
GV53	Ontsnippering 't Gooi	Aanleg van vijf ecologische verbindingen en faunapassages op diverse plaatsen in 't Gooi.	Provincie Noord-Holland
GV54	Natuurontwikkeling Dassenveld	Ontpachting en inrichting tbv natuur van 8 ha grasland en bouwland, nabij een natuurverbinding, onderdeel van de NNN.	Provincie Noord-Holland
GV57	Groene Uitweg: Binnendoorvaarverbinding	Aanleg van een nieuwe vaarverbinding tussen de Naardertrekvaart en het Gooimeer.	Provincie Noord-Holland
GV58	Groene Uitweg: Naardertrekvaart	Capaciteitsvergroting van de Naardertrekvaart is noodzakelijk tussen de voorgenomen aantakking van de aan te leggen Binnendoorvaarverbinding en Naarden Vesting.	Regio Gooi en Vecht, gemeente Gooise Meren
GV59	Groene Uitweg: Passantenhaven	De bestaande havenkom grenzend aan Naarden Vesting wordt vergroot om een aantal aanlegplaatsen voor passanten te realiseren. Ook worden bijpassende voorzieningen aangelegd.	Regio Gooi en Vecht, gemeente Gooise Meren
GV62	Waterlandtak-Oost	Realisatie van 42 hectare NNN.	Provincie Noord-Holland
GV63	Gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen	Uitvoeringsprogramma van het gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen. Het bevat alle projecten die bijdragen aan de drie sporen: (1) ontwikkelen vrije tijdslandschap, (2) versterken ecologische waarden en (3) transitie van de recreatiesector.	Provincie Noord-Holland

GV65	Groene Uitweg: Fiets- en wandelverbindingen Horstermeerpolder	Versterken van de recreatieve mogelijkheden zuidkant Horstermeerpolder, met een fietspontje, fietspad en mogelijke voorzieningen voor recreatieve ontsluiting van het NERA-gebouw.	Provincie Noord-Holland
GV66	Groene Uitweg: Gaasperplas Centraal	Versterking infrastructuur van en naar de fietsroutes rond de Gaasperplas, als versterking van de Oost-Westverbindingen tussen de Amstel- en Diemerscheg.	Groengebied Amstelland
GV69	Groene Uitweg: Verder met de Vesting Muiden	Herstel en verbetering Vesting Muiden en de zuidelijke schootsvelden, verleggen Mariahoeveweg en agrarisch beheer schootsvelden.	Regio Gooi en Vechtstreek

Tabel 6. Natuurcompensatie (zie paragraaf 2.3 voor een toelichting)

Project Nr.	Projectnaam	Omschrijving	Trekker
AGV55	Natuurcompensatie Landgoed Terra Nova	Stichting Landgoed Terra Nova wil een bestaande buitenplaats ontwikkelen. Ter compensatie worden verscheidene maatregelen getroffen, zoals aanleg van NNN en vleermuisvriendelijke verlichting.	Stichting Landgoed Terra Nova Loenen aan de Vecht
AGV56	Natuurcompensatie Scouting Laren	Op grond van een uitspraak van de Raad van State moet de gemeente een alternatieve locatie voor de activiteiten van Scouting Laren zoeken. Indien de activiteit niet meer op de nu beoogde locatie wordt gerealiseerd, zal de huidige natuurcompensatieplicht mogelijk vervallen.	Gemeente Laren
GV26	Natuurcompensatie A1-A6-A9	Rijkswaterstaat verbreedt de komende jaren de snelwegen tussen Schiphol, Amsterdam en Almere. Hierdoor wordt 62,2 ha NNN en 111 ha weidevogelleefgebied aangetast. Als compensatie wordt 113,2 ha nieuwe natuur gerealiseerd en 22 ha kwaliteitsverbetering binnen bestaande NNN gerealiseerd. T.b.v. de 111 ha weidevogelleefgebied wordt 1,3 miljoen euro beschikbaar gesteld voor beheermaatregelen in het gebied.	Rijkswaterstaat
KL01	Natuurcompensatie Gasopslag Bergermeer	Het bedrijf TAQA Energy legt ondergrondse gasopslag aan onder de Bergermeer. Omdat dit leidt tot 30 ha natuurschade, moet TAQA Energy 30 ha natuur compenseren. Het gaat om een blijvend nieuw natuurgebied voor weidevogels.	TAQA
KL19	Natuurcompensatie Fietspad Castricum-Akersloot	De gemeente Castricum heeft een fietspad aangelegd in een weidevogelleefgebied tussen Castricum en Akersloot. Omdat de aanleg tot verstoring van de weidevogels leidt, compenseert de gemeente dit met de aanleg van 7,7 ha natuur.	Gemeente Castricum
LH21	Natuurcompensatie Waterrijk Oosthuizen	Voor de bouw van de woonwijk Waterrijk bij Oosthuizen wordt weidevogelleefgebied aangetast. Als natuurcompensatie zal het NAM-terrein worden ingericht als weidevogelleefgebied.	Gemeente Zeevang
NHN04	Natuurcompensatie Westfrisiaweg	Bij de aanleg van de Westfrisiaweg (N23) wordt een weidevogelleefgebied en een aantal natuurverbindingen doorkruist. Compensatie vindt plaats door bij de A7 bij Hoorn natuurvriendelijke oevers en een ecologische stapsteen te realiseren.	Provincie Noord-Holland
NHN22	Natuurcompensatie Bedrijventerrein Kolksluis te 't Zand	Bedrijventerrein Kolksluis breidt uit. Natuurcompensatie t.b.v. 3,5 ha weidevogelleefgebied bestaat uit: aanleg 3,5 ha waterberging en 2 ha inrichting compensatiegrond.	Gemeente Schagen

NHN25	Natuurcompensatie Windpark Wieringermeer	Windkracht Wieringermeer gaat een windmolenpark aanleggen in de polder Wieringermeer. Vier windmolens zijn gepland in het Robbenoordbos (NNN), waarbij 1,9 ha bos verdwijnt en 1,4 ha bos wordt gekapt. Als compensatie voor het bos dat verdwijnt, zal Nuon een perceel van 3,9 ha aansluitend op het Robbenoordbos aankopen en inrichten als natuur. De 1,4 ha die gekapt wordt, wordt opnieuw ingericht.	Nuon Windpark Wieringermeer BV

Tabel 7. Processen

Project Nr.	Proces	Omschrijving	Trekker
AGV45	Programmacoördinatie Groene Uitweg	Coördinatie van het programma Groene Uitweg.	Provincie Noord-Holland
GV13	Groene Uitweg: Agrarische structuurverbetering en boerderijverplaatsingen	In het agrarisch kerngebied van de noordelijke Vechtstreek vindt een grootschalige kavelruil plaats om zowel de agrarische structuur te verbeteren, als de natuur bij het Naardermeer te versterken.	Provincie Noord-Holland
GV42	Groene Uitweg: Gebiedscoördinatie en projecten	De gebiedscoördinator begeleidt, informeert en ondersteunt agrarische ondernemers bij hun initiatieven in het kader van de Uitvoeringsregeling voor de agrarische sector Groene Uitweg.	Agrarische Natuur en Landschapsvereniging Vechtvallei
PNH05	Verbinden en ontsnipperen	In 2019 zijn de voornaamste activiteiten die op dit onderwerp zijn voorzien, gericht op de monitoring van de gerealiseerde voorzieningen. De resultaten van deze monitoring leiden tot een verbetering van de inrichting van de verbindingen in de toekomst.	Provincie Noord-Holland
PNH06	Studiefase NNN en recreatie	Dit zijn middelen om te komen tot projecten die leiden tot de realisatie van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) en recreatiedoelen.	Provincie Noord-Holland
PNH23	Aanvullende grondkosten	Voor de projecten 't Hol en Schil Naardermeer heeft GS een besluit genomen om aanvullende kosten - indien noodzakelijk - te betalen. Deze worden apart inzichtelijk gemaakt	Provincie Noord-Holland

6. Financiën

6.1. Inleiding

Dit hoofdstuk bevat de financiële onderbouwing van het Programma Natuurontwikkeling. De provinciale begroting vormt het financiële kader van dit programma. In de paragrafen 6.2 en 6.3 staan de lasten en dekking van programma's en projecten beschreven. Deze paragrafen hebben betrekking op de investeringen in onze groenstructuur. In de paragrafen 6.4 en 6.5 staan de lasten en dekking van het natuur-, landschaps- en recreatiebeheer beschreven.

6.2. Programma's en projecten: lasten

In deze paragraaf staan de geraamde lasten van de programma's en projecten in dit Programma Natuurontwikkeling. Achtereenvolgens lichten we toe: de programma's en projecten per regio (paragraaf 6.2.1), het natuurherstelprogramma voor Natura 2000-gebieden (paragraaf 6.2.2) en de uitvoeringsregelingen (paragraaf 6.2.3). In paragraaf 6.2.4 wordt berekend welke lasten nog gemoeid zijn met de afronding van het NNN, omdat nog niet de gehele restant-opgave in projecten is ondergebracht. Ten slotte wordt in paragraaf 6.2.5 een totaaloverzicht gegeven.

6.2.1. Programma's en projecten per regio

In hoofdstuk 5 staan de programma's en projecten waaraan wij werken. De lasten hiervan zijn in deze paragraaf toegelicht. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen de lasten voor grondverwerving[7] en alle overige lasten van het programma of project, bijvoorbeeld voor de inrichting van een natuurgebied. Omdat het marktgevoelige informatie betreft, zijn de lasten voor grondverwerving in tabel 8 enkel op provinciaal niveau zichtbaar gemaakt; op projectniveau heeft deze informatie een vertrouwelijk karakter. De overige lasten zijn wel op projectniveau zichtbaar in tabel 9.

Tabel 8. Geraamde lasten voor grondverwerving in programma's en projecten, provinciebreed

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Gewenste grondverwerving in programma's en projecten (in hectaren)	196	392	215	160	160	186
- waarvan te realiseren via SKNL-functieverandering (lasten in €)	2.475.000	4.175.000	1.625.000	1.500.000	1.500.000	3.400.000
- waarvan te realiseren via verwerving door provincie (lasten in €)	4.850.000	11.250.000	7.500.000	5.000.000	5.000.000	2.500.000
Totaal grondverwerving (lasten in €)	**7.325.000**	**15.425.000**	**9.125.000**	**6.500.000**	**6.500.000**	**5.900.000**

Tabel 9. Geraamde overige lasten van programma's en projecten, uitgesplitst per regio

Regio Kop van Noord-Holland

Project nr.	Projectnaam	2018	2019	2020	2021	2022	2023
NHN01	Waalenburg	1.779.122	5.325.431	211.590	0	0	0
NHN03	Hanenplas	435.270					
NHN06	De Bol	0	0	0	0	0	0
NHN14	Huisduinerpolder	0	0	0	0	75.000	0
NHN15	Schagen-Kolhorn	0	0	0	0	0	0
NHN16	Boskerpark	247.000	0	0	0	0	0
NHN17	Zandpolder	500.000	0	0	0	0	0
NHN18	Uitlandsche Polder	0	0	0	0	0	0
NHN23	Polder Waard-Nieuwland	225.000	225.000	0	0	0	0
NHN28	Fietspad Wierdijk	150.000	1.813.000	300.000	0	0	0
Totaal		**3.336.392**	**7.363.431**	**511.590**	**0**	**75.000**	**0**

7. Wanneer in dit hoofdstuk wordt gesproken over 'verwerving', wordt zowel gedoeld op grondverwerving door de provincie Noord-Holland als op zelfrealisatie door middel van de SKNL-regeling (zie paragraaf 3.2.2). Omdat bij gebruik van de SKNL-regeling de desbetreffende gronden niet van eigenaar wisselen, is strikt genomen geen sprake van verwerving.

Regio Alkmaar en omgeving

Project nr.	Projectnaam	2018	2019	2020	2021	2022	2023
KL07	Uitbreiding Geestmerambacht						
KL14	Binnenduinrand Egmond	3.957	30.000	50.000	50.000	75.520	0
KL16	Weidse Polders	0	0	0	0	0	0
KL17	Harger- en Pettemerpol-der	84.490	400.000	0	0	0	0
KL26	Nieuwe Strandwal	1.790	0	0	0	0	0
KL38	Waterrijk en Zanderij Castricum	0	533.843	0	0	0	0
Totaal		**90.237**	**963.843**	**50.000**	**50.000**	**75.520**	**0**

Regio West-Friesland

Project nr.	Projectnaam	2018	2019	2020	2021	2022	2023
NHN26	Koopmanspolder	15.991	0	0	0	0	0
Totaal		**15.991**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

Regio Zuid-Kennemerland

Project nr.	Projectnaam	2018	2019	2020	2021	2022	2023
KL04	Natuurbrug Zeepoort	100.000	66.502	0	0	0	0
KL22	Houtrak	0	0	0	0	0	0
Totaal		**100.000**	**66.502**	**0**	**0**	**0**	**0**

Regio Zaanstreek-Waterland

Project nr.	Projectnaam	2018	2019	2020	2021	2022	2023
LH07	Verbrakking Westzaan	32.000	100.000	6.633.987	1.000.000	1.000.000	0
LH08	Dijkversterking Hoorn-Amsterdam	0	499.923	0	0	0	0
LH23	Natuurvriendelijke oevers Ilperveld	150.000	1.050.000	0	0	0	0
LH24	Kwaliteitsverbetering be-staande plas-dras-perce-len Wormer- en Jisper-veld	47.400					
LH25	Ontsnippering Bereik-baarheid Waterland	0	320.127	0	0	0	0
Totaal		**229.400**	**1.970.050**	**6.633.987**	**1.000.000**	**1.000.000**	**0**

Regio Noord-Holland Zuid

Project nr.	Projectnaam	2018	2019	2020	2021	2022	2023
KL27	PARK21	2.070.000	5.697.359	22.000.000	0	0	0
KL30	Groene AS Bovenlanden	0	491.326	491.326	0	0	0
KL32	Groene AS Aalsmeer	0	0	0	375.000	0	0
Totaal		**2.070.000**	**6.188.685**	**22.491.326**	**375.000**	**0**	**0**

Regio Gooi- en Vechtstreek

Project nr.	Projectnaam	2018	2019	2020	2021	2022	2023
AGV35	Monitoring Natuurbrug Laarderhoogt	70.129	23.376	0	0	0	0
AGV40	Groene Uitweg: Stelling van Amsterdam-Nieuwe Hollandse Waterlinie	980.000	600.000	582.995	0	0	0
GV04	Groene Uitweg: Naarden buiten de Vesting	225.200	0	0	0	0	0
GV06	Toelopen natuurbrug Laarderhoogt	0	0	0	0	0	0
GV08	Fietspad over de Gaasp	0	0	0	0	0	0
GV10	Holendrechterpolder	45.000	47.949	206.000	0	0	0
GV11	NNN schil Naardermeer	150.000	50.000	50.000	50.000	50.000	639.702
GV12	Studieprojecten Diemerscheg	0	1.460.000	1.450.000	570.000	0	0
GV14	Diemerbos fase 2	0	0	0	0	0	0
GV15	Groene Uitweg: Fietsbrug Nigtevecht	772.215	0	0	0	0	
GV16	Verwerving en inrichting 't Hol	50.000	80.000	50.000	50.000	50.000	50.000
GV19	Horstermeerpolder	120.000	120.000	3.247.359	0	0	0
GV24	De Kampen	50.000	542.311	364.000	0	0	0
GV27	Vuntus	0	0	0	0	0	0
GV29	Verbinding Hoorneboeg	0	0	0	0	0	0
GV30	Natuurboog	0	0	0	0	0	0
GV31	Pilot Veenslib	-981	0	0	0	0	0
GV32	Groene Uitweg: Rondje Naardermeer	1.416.591	9.272.232	1.030.248	659.029	500.000	0
GV34	Groene Uitweg: Faunapassages N201	0	2.004.973	66.782	0	0	0
GV36	Natuurontwikkeling Huydecoopersweg	0	0	0	0	0	0
GV39	Groene Uitweg: Fiets-, wandel- en ruiterpaden	290.000	283.545	283.544	0	0	0
GV48	De Groene Schakel	150.000	400.000	2.055.000	300.000	54.495	0
GV53	Ontsnippering 't Gooi	60.000	120.000	120.000	0	0	0
GV54	Natuurontwikkeling Dassenveld	0	0	120.000	0	0	0
GV57	Groene Uitweg: Binnendoorvaarverbinding	950.000	1.000.000	2.000.000	6.000.000	1.588.776	0
GV58	Groene Uitweg: Naardertrekvaart	0	0	304.200	0	0	0
GV59	Groene Uitweg: Passantenhaven	0	0	4.441.762	0	0	0
GV62	Waterlandtak-Oost	0	0	890.500	0	0	0
GV63	Gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen	600.000	2.590.000	2.713.438	2.713.438	2.713.438	2.713.438
GV64	Groene Uitweg: Duurzaam beheer Diemerbos	100.000	0	0	0	0	0
GV65	Groene Uitweg: Fiets- en wandelverbindingen Horstermeerpolder	0	430.000	0	0	0	0
GV66	Groene Uitweg: Gaasperplas Centraal	0	450.000	0	0	0	0
GV69	Groene Uitweg: Verder met de Vesting Muiden	1.100.000	1.100.000	0	0	0	0
Totaal		**7.128.154**	**20.574.386**	**19.975.828**	**10.342.467**	**4.956.709**	**3.403.140**

Processen

Project nr.	Projectnaam	2018	2019	2020	2021	2022	2023
AGV45	Programmacoördinatie Groene Uitweg	60.000	60.000	60.000	60.000	60.000	84134
GV13	Groene Uitweg: Agrarische structuurverbetering en boerderijverplaatsingen	72.988	0	0	0	0	0
GV42	Groene Uitweg: Gebiedscoördinatie en projecten	0	36.224	50.000	0	0	0
PNH05	Verbinden en ontsnippe-ren	477.000	135.000	135.000	125.000	0	0
PNH06	Studiefase NNN en recrea-tie	696.000	466.000	110.000	90.000	90.000	90.000
PNH23	Aanvullende grondkosten					4.970.000	
Totaal		**1.305.988**	**697.224**	**355.000**	**275.000**	**5.120.000**	**174.134**

6.2.2. Programma natuurherstelmaatregelen Natura 2000-gebieden / PAS

In de Natura 2000-gebieden voeren de beheerders een programma van natuurherstelmaatregelen uit, om de natuurdoelen in deze gebieden te realiseren (zie toelichting in paragraaf 2.3). De meeste herstelmaatregelen worden getroffen in het kader van het Programma Aanpak Stikstof (PAS). Daarnaast worden herstelmaatregelen uitgevoerd die geen relatie hebben met de PAS. In tabel 10 staan de geraamde lasten.

Tabel 10. Geraamde lasten van natuurherstelmaatregelen Programmatische Aanpak Stikstof in Natura 2000 en herstelmaatregelen

Nr.	Project nr.	Projectnaam	2018	2019	2020	2021	2022	2023
1	PNH21	Herstelmaatregelen Pro-gramma Aanpak Stikstof (PAS) in Natura 2000	6.207.552	11.424.431	130.000	130.000		
2	PNH22	Herstelmaatregelen Natura 2000	560.274	1.040.274	800.274	800.274	800.274	-
	Totaal		**6.767.826**	**12.464.705**	**930.274**	**930.274**	**800.274**	**-**

6.2.3. Uitvoeringsregelingen

Op grond van een uitvoeringsregeling kan een initiatiefnemer subsidie aanvragen voor een activiteit die past binnen de criteria van de regeling. Voor elk van deze uitvoeringsregelingen stellen Gedeputeerde Staten jaarlijks een subsidieplafond vast, dat bepaalt tot welk bedrag subsidieaanvragen kunnen worden gehonoreerd. Deze subsidieplafonds zijn in tabel 11 weergegeven.

Tabel 11. Geraamde lasten van uitvoeringsregelingen (subsidieplafonds)

Nr.	Pro-ject nr.	Projectnaam	2018	2019	2020	2021	2022	2023
1	PNH02	UVR Groen Subsidie TOP	138.756	69.143	0	0	0	0
2	PNH03	UVR Groen Subsidie uitbreiding Wandel-netwerk NH	620.000	500.000	0	0	0	0
3	PNH08	SKNL Inrichting (Par-ticulier Natuurbe-heer)	6.686.089	3.074.792	3.074.792	3.074.792	3.074.792	3.074.792
4	PNH10	SKNL Kwaliteitsim-puls	966.950	500.000	500.000	500.000	500.000	500.000
5	PNH13	UVR Groen Subsidie weidevogelbiotopen	150.000	100.000	100.000	100.000		

6	PNH14	GU: Subsidies UVR agrarische sector	750.000	750.000	298.593	0	0	0
7	PNH17	UVR bedrijfsverplaatsing en kavelruil NNN	537.500	537.500	537.500	537.500	537.500	537.500
8	PNH19	Subsidie versnipperde natuurterreinen	50.000	50.000	0	0	0	0
9	PNH20	UVR bedrijfsverplaatsing GU	0	0	400.000	0	400.000	0
	Totaal subsidies		**9.899.295**	**5.581.435**	**4.910.885**	**4.212.292**	**4.512.292**	**4.112.292**

6.2.4. Doorkijk afronding NNN

In de voorgaande paragrafen zijn de lasten in beeld gebracht van lopende programma's, projecten en uitvoeringsregelingen. Echter, nog niet de gehele restant-opgave van het NNN is momenteel in projecten ondergebracht. In deze paragraaf geven wij een inschatting van de lasten die nog – buiten de lopende projecten – met de afronding van het NNN zijn gemoeid. Deze doorkijk is rekenkundig van aard en is niet gebaseerd op concrete programma's of projecten. Opgemerkt moet worden dat we met deze doorkijk ver in de toekomst kijken en dat hierin dus nog aanzienlijke wijzigingen kunnen optreden.

Bij de berekening van de lasten voor de afronding van het NNN hanteren we een aantal uitgangspunten:

1. de lasten van verwerving variëren per grondsoort, evenals de restwaarde na inrichting. Grasland heeft een lagere marktwaarde dan bouwland of bollengrond. De restwaarde van ingerichte NNN op grasland is juist vaak hoger dan de restantwaarde van bouwland of bollengrond, omdat op grasland het natuurdoel vaak beter te combineren is met agrarische bedrijfsvoering (bijv. weidevogelgraslanden) dan op bouwland of bollengrond. Om deze reden hanteren we verschillende normbedragen, welke in tabel 12 zijn opgenomen. Deze normbedragen zijn indicatief en worden jaarlijks bijgesteld op basis van marktontwikkelingen;
2. realisatie kan plaatsvinden door grondverwerving door de provincie, of via de SKNL-regeling. In financieel opzicht maakt dit geen verschil. Immers, in beide gevallen vergoeden wij de waardedaling van de grond die het gevolg is van de functieverandering naar natuurgebied. Bij toepassing van de SKNL-regeling gebeurt dit rechtstreeks; de grondeigenaar ontvangt van ons de getaxeerde waardedaling. Bij grondverwerving door de provincie gebeurt dit in twee stappen, omdat wij de grond eerst voor de 'volle prijs' verwerven van de eigenaar, en deze na inrichting aan een eindbeheerder verkopen voor de restantwaarde;
3. voor de inrichting van natuurterreinen hanteren wij vaste normkosten van € 15.000,- per hectare, ongeacht de grondsoort.

Uit tabel 1 (paragraaf 2.4) blijkt dat vanaf 1 januari 2018 nog circa 4.200 hectare NNN moet worden verworven. Uit tabel 8 blijkt dat in de periode 2018-2023 circa 1.300 hectare wordt verworven in verschillende programma's en projecten. Dat betekent dat een restant-opgave van circa 2.900 hectare nog niet in projecten is ondergebracht (= 4.200 hectare minus 1.300 hectare). Dit leidt tot de volgende raming:

Tabel 12. Geraamde lasten voor grondverwerving (rekenkundig), provinciebreed

	Aantal hectares	Aankoopprijs per ha in €	Inrichtingskosten per ha in €	Totale kosten per ha in €	Restwaarde per ha in €	Netto lasten per ha in €	Lasten totaal (in mln. €)
Grasland	1.850	30.000	15.000	45.000	15.000	30.000	55,5
Bouwland	1.000	60.000	15.000	75.000	10.000	65.000	65,0
Bollengrond	50	100.000	15.000	115.000	10.000	105.000	5,3
Totaal	2.900						**125,8**

6.2.5. Totaaloverzicht lasten programma's en projecten

In tabel 13 is een overzicht weergegeven van de lasten, zoals die zijn toegelicht in de paragrafen 6.2.1 tot en met 6.2.4.

Tabel 13. Totaaloverzicht geraamde lasten van programma's en projecten, periode 2018-2027

		Programma Natuurontwikkeling 2019-2023					
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024 t/m 2017
Grondverwerving (tabel 8 en 12)	7.325.000	15.425.000	9.125.000	6.500.000	6.500.000	5.900.000	125.800.000
Regio Kop van Nrd-Holland (tabel 9)	3.336.392	7.363.431	511.590	0	75.000	0	0
Regio Alkmaar e.o. (tabel 9)	90.237	963.843	50.000	50.000	75.520	0	0
Regio West-Friesland (tabel 9)	15.991	0	0	0	0	0	0
Regio Zuid-Kennemerland (tabel 9)	100.000	66.502	0	0	0	0	0
Regio Zaanstreek Waterland (tabel 9)	229.400	1.970.050	6.633.987	1.000.000	1.000.000	0	0
Regio Noord-Holland-Zuid (tabel 9)	2.070.000	6.188.685	22.491.326	375.000	0	0	0
Regio Gooi- & Vechtstreek (tabel 9)	7.128.154	20.574.386	19.975.828	10.342.467	4.956.709	3.403.140	0
Processen (tabel 9)	1.305.988	697.224	355.000	275.000	5.120.000	174.134	2.000.000
Herstelmaatregelen PAS in Natura 2000 (tabel 10)	6.207.552	11.424.431	130.000	130.000	0	0	0
Herstelmaatregelen Natura 2000 (tabel 10)	560.274	1.040.274	800.274	800.274	800.274	0	0
Uitvoeringsregelingen (tabel 11)	9.899.295	5.581.435	4.910.885	4.212.292	4.512.292	4.112.292	0
Totaal	**38.268.283**	**71.295.260**	**64.983.890**	**23.685.033**	**23.039.795**	**13.589.566**	**127.800.000**
Totaal 2019-2023		**196.593.543**					

6.3. Programma's en projecten: dekking

De totale benodigde dekking van dit Programma Natuurontwikkeling is opgenomen in tabel 14. Deze dekking is afkomstig uit verschillende dekkingsbronnen, afhankelijk van het doel waarvoor het project gerealiseerd wordt. De belangrijkste dekkingsbronnen betreffen:

- Reserve Groen. Deze reserve is ingesteld ten behoeve van investeringsmaatregelen ter realisatie van de Agenda Groen. De Reserve Groen wordt gevoed vanuit het Provinciefonds en vanuit verkoopopbrengsten van provinciale gronden;
- Reserve Groene Uitweg. Deze reserve bevat middelen ter uitvoering van het programma Groene Uitweg, dat beoogt de landschappelijke kwaliteit van de Vechtstreek te versterken in samenhang met de infrastructurele ingrepen in de A1, A6 en A9.
- Reserve Oostelijke Vechtplassen. Deze reserve bevat middelen ter uitvoering van het programma Oostelijke Vechtplassen, dat beoogt dit gebied een impuls te geven op het gebied van natuur, recreatie, waterkwaliteit, landbouw en landschap.
- Balanspost ILG. In deze balanspost is het restant ondergebracht van de Rijksmiddelen ILG, die met de Afrondingsovereenkomst ILG zijn gelabeld aan nog uit te voeren projecten.

Tabel 14. Totaaloverzicht geraamde dekking van programma's en projecten

Reserve Groene Uitweg	27.571.845
Reserve Groen	100.952.549
Balanspost ILG	35.383.052
Reserve Oostelijke Vechtplassen	17.645.505
Diverse kleinere dekkingsbronnen, zoals Reserves UNA en TWINH, Reserve Kapitaallasten groenprojecten, bijdragen derden, etc.	15.040.592
Totaal	**196.593.543**

In grafiek 1 wordt, op basis van dit Programma Natuurontwikkeling, het meerjarig verloop van de Reserve Groen weergegeven. Hierin zijn de bij Kaderbrief 2019 ten behoeve van de NNN-realisatie extra beschikbaar gestelde middelen, verwerkt. Tevens zijn hierin de geraamde opbrengsten uit vervreemding van provinciale gronden verwerkt. De stijging in de jaren 2020-2023 wordt veroorzaakt door het feit dat de onttrekkingen in die jaren relatief laag zijn, in vergelijking met de jaren ervoor en erna. De lasten voor de jaren 2024-2027 zijn rekenkundig van aard; de totale lasten in deze jaren zijn gelijkmatig verdeeld over de afzonderlijke jaarschijven.

Grafiek 1. Meerjarig verloop Reserve Groen

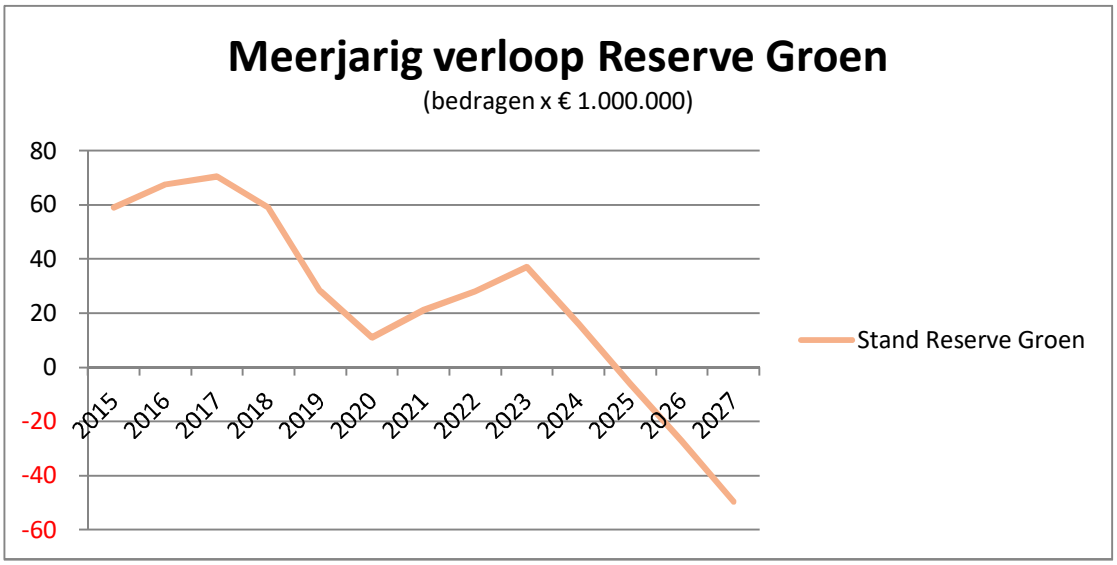

6.4. Beheer: lasten

In hoofdstuk 4 staat ons beleid ten aanzien van natuur-, landschaps- en recreatiebeheer toegelicht. De lasten van dit beheer staan in tabel 15. Belangrijke uitgangspunten hierbij zijn:

- in beginsel continueren wij onze bijdrage aan het beheer, ook wanneer subsidiebeschikkingen of opdrachten het einde van hun looptijd hebben bereikt. Dit doen we omdat wij de wens hebben om te blijven bijdragen aan de financiering van het natuur-, landschaps- en recreatiebeheer;
- wij gaan ervan uit dat tijdens de looptijd van een subsidiebeschikking, de kosten voor het beheer stijgen. Om deze kostenstijging te berekenen gebruiken we de door het Centraal Bureau voor de Statistiek gehanteerde consumentenprijsindex over zes jaar;
- wij gaan ervan uit dat, als gevolg van de afronding van het Natuurnetwerk Nederland, de omvang van het NNN tot 2027 gestaag groeit met gemiddeld 250 hectare per jaar.

Tabel 15. Totale lasten van het natuur-, landschaps-, en recreatiebeheer

	2019	2020	2021	2022	2023
Natuur- en landschapsbeheer	12,32	12,38	12,59	12,78	13,62
Agrarisch natuur- en landschapsbeheer	7,64	7,73	7,74	8,00	8,00
Recreatieschappen	6,07	6,21	6,35	6,47	6,61
Organisatiekosten	2,25	2,07	2,07	2,07	2,07
Totaal	**28,28**	**28,39**	**28,74**	**29,33**	**30,30**

Deze lasten vallen uiteen in:

- natuur- en landschapsbeheer: het beheer door terreinbeherende organisaties en particuliere grondeigenaren. In tabel 15a is te zien dat subsidiebeschikkingen voor natuurbeheer een looptijd van zes jaren hebben. Dat betekent dat subsidiebeschikkingen die in 2013 zijn afgegeven, na 2019 aflopen; subsidiebeschikkingen die in 2014 zijn afgegeven, lopen na 2020 af, etcetera. Onder 'Continuering' zijn middelen

gereserveerd voor de continuering van aflopende subsidiebeschikkingen. Daarnaast zijn middelen gereserveerd voor de toeslag voor openstelling en toezicht, en voor de groei van het beheerde areaal met gemiddeld 250 hectare per jaar.

- agrarisch natuur- en landschapsbeheer: het beheer door agrarische collectieven. Ook deze subsidiebeschikkingen hebben een looptijd van zes jaren. Vóór 1 januari 2016 zijn nog subsidiebeschikkingen afgegeven aan individuele agrarische ondernemers (tabel 15b);
- recreatieschappen: het beheer in de vijf recreatieschappen waarin de provincie participeert, gebaseerd op de jaarlijks door het algemeen bestuur van elk recreatieschap vastgestelde begroting (tabel 15c);
- organisatiekosten, zoals monitoringskosten en uitvoeringskosten door IPO/BIJ12 en de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (tabel 15d).

Tabel 15a. Lasten natuur- en landschapsbeheer

Natuur- en landschapsbeheer SVNL-N	2019	2020	2021	2022	2023
Beschikkingen uit 2013	0,32				
Beschikkingen uit 2014	4,13	0,02			
Beschikkingen uit 2015	0,14	0,14	0,03		
Beschikkingen uit 2016	0,14	0,14	0,14	0,03	
Beschikkingen uit 2017	5,08	5,08	5,08	5,08	
Beschikkingen uit 2018	1,06	0,79	0,79	0,79	0,07
Aanvragen openstellingsbijdrage (toezicht)	0,45	0,45	0,45	0,45	0,45
Uitbreiding Landschapselementen 2019	0,30	0,30	0,30	0,30	0,30
Continuering	0,51	5,09	5,23	5,38	11,85
250 ha groei/jaar	0,19	0,38	0,57	0,76	0,95
Totaal	**12,32**	**12,38**	**12,59**	**12,78**	**13,62**

Tabel 15b. Lasten agrarisch natuur- en landschapsbeheer

Agrarisch natuur- en landschapsbeheer (SVNL-A)	2019	2020	2021	2022	2023
Beschikkingen uit 2012, individuele contracten	0,03				
Beschikkingen uit 2013, individuele contracten	0,04				
Beschikkingen uit 2014/2015, collectieve beheerplannen	0,09	0,06	0,02		
Beschikkingen uit 2016 t/m 2018, agrarische collectieven	6,60	6,60	6,60		
Beschikkingen uit 2018 (extra; onderdeel van landelijke impuls)	0,43	0,43	0,43		
Continuering agrarisch natuurbeheer		0,19	0,24		
Openstelling 2019 uitbreiding agrarisch natuur- en landschapsbeheer	0,30	0,30	0,30		
Openstelling 2019 uitbreiding agrarisch natuur- en landschapsbeheer (water)	0,15	0,15	0,15		
Inschatting nieuwe regeling agrarisch natuur- en landschapsbeheer				8,00	8,00
Totaal	**7,64**	**7,73**	**7,74**	**8,00**	**8,00**

[1] De huidige regeling voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer eindigt op 31 december 2021. De vorm van een eventuele nieuwe regeling, en de daaraan gekoppelde financiën, zijn sterk afhankelijk van het nieuwe Europese Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) en provinciale besluitvorming in 2021. Het hier genoemde budget is indicatief.

Tabel 15c. Lasten organisatiekosten

SNL en organisatiekosten	2019	2020	2021	2022	2023
IPO/BIJ12	0,61	0,61	0,61	0,61	0,61
Monitoring (deels als toeslag)	0,38	0,38	0,38	0,38	0,38
Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl)	1,10	1,00	1,00	1,00	1,00
Overige kosten	0,16	0,08	0,08	0,08	0,08
Totaal	**2,25**	**2,07**	**2,07**	**2,07**	**2,07**

Tabel 15d. Lasten recreatieschappen

Recreatieschappen	2019	2020	2021	2022	2023
Recreatieschap Spaarnwoude	2,60	2,64	2,68	2,72	2,76
Recreatieschap Alkmaarder- en Uitgeestermeer	0,80	0,85	0,89	0,92	0,95
Recreatieschap Twiske-Waterland	1,37	1,38	1,41	1,42	1,45
Plassenschap Loosdrecht	0,41	0,42	0,44	0,47	0,49
Recreatieschap Groengebied Amstelland	0,90	0,92	0,93	0,94	0,96
Totaal	**6,08**	**6,21**	**6,35**	**6,47**	**6,61**

6.5. Beheer: dekking

De dekking van de lasten van het natuur-, landschaps- en recreatiebeheer is te zien in tabel 16. Deze dekking komt voornamelijk uit twee posten in de provinciale begroting: voor (agrarisch) natuur- en landschapsbeheer (SNL) en voor het beheer in de recreatieschappen. Voor het agrarisch natuur- en landschapsbeheer is daarnaast Europese cofinanciering beschikbaar (zie paragraaf 2.1). Deze Europese cofinanciering loopt buiten de provinciale begroting; hij wordt ontvangen door de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl) en wordt door RVO.nl gebruikt bij de door hen, in opdracht van ons, verzorgde betalingen aan agrarische collectieven. Ten slotte ontvangen wij van de Noord-Hollandse waterschappen een bijdrage aan het agrarisch waterbeheer.

Tabel 16. Totale dekking van het natuur-, landschaps-, en recreatiebeheer

	2019	2020	2021	2022	2023
Begrotingspost (Agrarisch) natuur- en landschapsbeheer (SNL)	16,28	16,24	16,51	18,03	18,91
Bijdrage waterschappen aan agrarisch waterbeheer	0,38	0,38	0,38		
Europese cofinanciering: POP3-programma agrarisch natuurbeheer [2]	5,13	5,19	5,20		
Europese cofinanciering extra openstelling 2018	0,43	0,43	0,43		
Indicatie bijdrage Europese cofinanciering en waterschappen in nieuwe Gemeenschappelijk Landbouwbeleid [3]				5,00	5,00
Begrotingspost Recreatieschappen	6,07	6,15	6,23	6,30	6,39
Totaal	**28,28**	**28,39**	**28,74**	**29,33**	**30,30**

[2] De Europese cofinanciering is gebaseerd op de thans geldende berekeningen in IPO-verband, waarbij voor het agrarisch natuur- en landschapsbeheer rekening wordt gehouden met een percentage van 75% Europese cofinanciering.

[3] De huidige regeling voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer eindigt op 31 december 2021. De vorm van een eventuele nieuwe regeling, en de daaraan gekoppelde financiën, zijn sterk afhankelijk van het nieuwe Europese Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) en provinciale besluitvorming in 2021. De hier genoemde dekking is indicatief.

7. Kaarten

Het Programma Natuurontwikkeling bevat een aantal (digitale) interactieve kaarten. Deze worden hierna toegelicht. Via de weblinks kunt u de kaarten bekijken. U kunt de interactieve kaarten ook inzien via de algemene website van de provincie Noord-Holland: *www.noord-holland.nl*. Als u op deze website bent, ziet u bovenaan de pagina een aantal thema's. Via het thema 'Over de Provincie' komt u op een pagina waar u 'Interactieve kaarten' kunt aanklikken.

Kaarten van het Natuurbeheerplan (zie paragraaf 4.3 voor een nadere toelichting)

https://maps.noord-holland.nl/GeoWeb51HTML5/index.html?viewer=nbp

Via de knop Ik wil... kunt u op 'De kaartlagenlijst tonen' klikken. Aan de linkerzijde ziet u een legenda. Hier kunt u het 'Natuurbeheerplan 2019' actief maken door op het vakje ervoor te klikken, er komt dan een '✓' te staan. Onderdeel van het 'Natuurbeheerplan 2019' zijn de kaarten:

Kaart 1 Beheertypenkaart

Kaart 2 Ambitiekaart

Kaart 3 Vaarlandtoeslagkaart

Deze kunt u actief maken door op het vakje ervoor te klikken. Wilt u kaart 3 bekijken, dan adviseren wij u om kaart 2 en 1 uit te zetten.

Kaart met alle projecten in het Programma Natuurontwikkeling (zie hoofdstuk 5)

http://maps.noord-holland.nl/groenprojecten/desk.htm

De provincie streeft ernaar dat iedereen snel in het groen kan zijn en zet zich in voor het behoud van leefgebieden van dieren en planten. Met onze partners voeren wij een groot aantal projecten uit. Deze vindt u op deze kaart.

Voortgangskaart Natuurnetwerk Nederland

https://maps.noord-holland.nl/GeoWeb51HTML5/index.html?viewer=nbp

De voortgangskaart laat zien hoe ver de realisatie van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) is gevorderd. U vindt deze kaart bij de interactieve kaart 'Natuurbeheerplan'. Als u in de legenda naar beneden scrolt, komt u 'Voortgangskaart' tegen. Als u deze actief maakt en op de '+' klikt links van de tekst, klapt er een volgend niveau uit, deze heet ook 'Voortgangskaart'. Als u op het symbooltje voor deze titel klikt, dan klapt deze uit en kunt u de diverse legendatypen zien:

- kwaliteitsverbetering op gerealiseerde natuur (lichtgroen)
- Natuurnetwerk gerealiseerd (donkergroen)
- niet verworven en niet ingericht (rood)
- verworven, niet ingericht (oranje)

Kaart plangebied Groene Uitweg

Onderstaande kaart toont het plangebied van de Groene Uitweg. Binnen dit gebied kunnen projecten worden gefinancierd met Groene-Uitwegmiddelen.